

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2019. gada 7. jūnijā

lietā Nr. 2018-15-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska un Artūrs Kučs,

pēc Jāņa Kārkliņa pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2019. gada 9. maija tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 1995. gada 2. novembrī pieņēma Augstskolu likumu, kas stājās spēkā 1995. gada 1. decembrī.

1.1. Augstskolu likuma 30. panta otrā daļa, kas reglamentēja asociēto profesoru ievēlēšanas kārtību, noteica, ka asociēto profesoru saskaņā ar šā likuma 33. panta nosacījumiem atklātā konkursā uz sešiem gadiem ievēlē attiecīgās nozares paplašinātā habilitācijas padome un uz tās lēmuma pamata rektors slēdz ar viņu darba līgumu.

Ar 2000. gada 23. novembra likumu „Grozījumi Augstskolu likumā”, kas stājās spēkā 2000. gada 26. decembrī, Saeima izteica Augstskolu likuma 30. pantu jaunā redakcijā. Pēc šiem grozījumiem šā panta ceturtā daļa noteic:

„Asociēto profesoru saskaņā ar šā likuma 33. panta noteikumiem atklātā konkursā uz sešiem gadiem ievēlē attiecīgās nozares profesoru padome. Pamatojoties uz nozares profesoru padomes lēmumu, rektors noslēdz darba līgumu ar asociēto profesoru.”

1.2. Ar 2006. gada 2. marta likumu „Grozījumi Augstskolu likumā”, kas stājās spēkā 2006. gada 6. aprīlī, Saeima papildināja Augstskolu likuma 27. pantu ar piekto daļu šādā redakcijā:

„Akadēmiskajos amatos ievēlējām personām nav piemērojams Darba likuma 45. panta pirmajā daļā noteiktais darba līguma termiņa ierobežojums. Darba līgumu ar akadēmiskajā amatā ievēlēto personu (profesoru, asociēto profesoru, docentu, lektoru, asistentu) slēdz rektors uz ievēlēšanas laiku – sešiem gadiem.”

2. Pieteikuma iesniedzējs – Jānis Kārklis (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) – uzskata, ka Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturta daļa neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106. panta pirmajam teikumam.

2.1. Pieteikumā norādīts, ka saskaņā ar noslēgto darba līgumu Pieteikuma iesniedzējs līdz 2018. gada 31. janvārim veicis asociētā profesora amata pienākumus Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedrā. Pēc darba līguma termiņa izbeigšanās viņš vēlēties turpināt darbu šajā amatā, tāpēc piedalījies Latvijas Universitātes izsludinātajā konkursā uz asociētā profesora amatu. Ar profesoru padomes 2018. gada 22. janvāra lēmumu Pieteikuma iesniedzējs atkārtoti ievēlēts uz sešiem gadiem asociētā profesora amatā juridiskās zinātnes nozarē civiltiesību apakšnozarē. Saskaņā ar Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu un 30. panta ceturto daļu starp Pieteikuma iesniedzēju un Latvijas Universitāti noslēgts darba līgums par asociētā profesora amata pienākumu pildīšanu uz sešiem gadiem.

2.2. Pirms Pieteikuma iesniedzēja atkārtotas ievēlēšanas asociētā profesora amatā un darba līguma noslēgšanas profesoru padome esot vērtējusi Pieteikuma iesniedzēja zinātnisko un pedagoģisko kvalifikāciju. Proti, divi eksperti, profesoru padomes locekļi, izskatījuši Pieteikuma iesniedzēja iesniegtos dokumentus un snieguši atzinumu par viņa kvalifikāciju un tās atbilstību asociētā profesora amata prasībām. Pēc Ministru kabineta 2001. gada 4. septembra noteikumos Nr. 391 „Profesora un asociētā profesora amata pretendenta zinātniskās un pedagoģiskās kvalifikācijas novērtēšanas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr. 391) ietvertajiem

kritērijiem Pieteikuma iesniedzēja atbilstību amatam vērtējis arī katrs profesoru padomes loceklis atsevišķi, veicot ierakstus individuālā vērtējuma lapā. Tāpat vērtēšanas procedūras ietvaros Pieteikuma iesniedzējs lasījis atklātu lekciju un eksperti vērtējuši to, kā arī viņa spējas vadīt seminārus. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 391 9. punktu profesoru padomes kopīgais lēmums par Pieteikuma iesniedzēja kvalifikāciju esot pieņemts, pamatojoties uz protokolā ierakstītajiem katra padomes locekļa individuālajiem vērtējumiem. Savukārt asociētā profesora amatā Pieteikuma iesniedzēju profesoru padome ievēlējusi aizklātā balsojumā.

Jauna līguma slēgšana, pamatojoties uz atbilstību kvalifikācijas prasībām un nozares profesoru padomes apstipriņošu balsojumu, esot nepieciešama katru reizi, kad izbeidzas iepriekšējā līguma termiņš. Šāda terminēta nodarbinātība apstākļos, kad Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības veic pastāvīgu un ilgstošu darbu, aizskarot viņam Satversmes 106. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz darbu. Pieteikuma iesniedzējs, atsaucoties uz Satversmes tiesas praksi, norāda, ka Satversmes 106. panta pirmais teikums aizsargā darbinieka tiesības saglabāt darba tiesiskās attiecības tik ilgi, kamēr viņš pilda savu darbu atbilstoši amatam nepieciešamajām spējām un kvalifikācijai. Tas apstāklis, ka darba devējam piešķirtas tiesības ik pēc sešiem gadiem pārslēgt darba līgumu, radot risku, ka darba devējs var darba līgumā ietvert darbiniekam nelabvēlīgus noteikumus. Turklāt tādā gadījumā, ja persona netiek atkārtoti ievēlēta amatā, tā nesaņemot atlaišanas pabalstu, jo šāds pabalsts saskaņā ar Darba likuma 112. pantu tiek izmaksāts tikai tad, ja darbinieks bijis nodarbināts uz nenoteiktu laiku. Darba līguma noslēgšana uz noteiktu laiku ierobežojot arī personas iespējas doties grūtniecības un dzemdību atvaļinājumā, kā arī bērna kopšanas atvaļinājumā.

2.3. Augstskolu likuma 27. panta piektajā daļā un 30. panta ceturtajā daļā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu, un tam varot būt leģitīms mērķis – citu cilvēku tiesību aizsardzība. Proti, ar Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu un 30. panta ceturto daļu esot nodrošināts tas, ka regulāri tiek pārbaudītas akadēmiskā personāla spējas, kvalifikācija un atbilstība ieņemamam amatam, kā arī izvērtēts, kādus zinātniskos pētījumus veic akadēmiskais personāls un cik kvalitatīvi tiek izglītoti studējošie. Šīs normas esot vērstas uz to, lai valsts augstākās izglītības iestādēs studējošajiem izglītību sniegtu profesionāls akadēmiskais personāls, kas vienlaikus veic arī kvalitatīvu pētniecisko un zinātnisko darbību. Tomēr Augstskolu likuma 27. panta piektajā daļā un 30. panta ceturtajā daļā ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Leģitīmo mērķi esot iespējams sasniegt ar citiem, personas

tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Labums, ko sabiedrība iegūst, ierobežojot Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz darbu, neesot lielāks par viņa tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu. Līdz ar to neesot ievērots samērīguma princips.

Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtais daļa pieļaujot to, ka profesora vai asociētā profesora kvalifikācija un spējas tiek izvērtētas neregulāri, proti, tikai reizi sešos gados, pirms izbeidzas attiecīgās personas ievēlēšanas un darba līguma termiņš. Turklāt pat tad, ja profesora vai asociētā profesora amata pretendenta kvalifikācija tiek novērtēta kā izcila, tas negarantējot to, ka šī persona tiks ievēlēta profesora vai asociētā profesora amatā. Tas, vai profesors vai asociētais profesors saglabās savu amatu, esot atkarīgs no Augstskolu likuma 33. pantā noteiktā nozares profesoru aizklātā balsojuma, kurā katrs nozares profesors vadoties pēc savas iekšējās pārliecības un varot pieņemt lēmumu, balstoties uz tādiem apstākļiem, kas vispār nav saistīti ar pretendenta kvalifikāciju vai spējām.

Noskaidrojot nacionālo normatīvo aktu saturu un tos piemērojot, esot jāņem vērā Eiropas Savienības tiesību akti un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātā to interpretācija. Ar Eiropas Savienības Padomes 1999. gada 28. jūnija direktīvu 1999/70/EK par UNICE, CEEP un EAK noslēgto pamat nolīgumu par darbu uz noteiktu laiku (turpmāk – Direktīva) esot ieviests tās pielikumā pievienotais EAK – UNICE – CEEP pamat nolīgums par darbu uz noteiktu laiku (turpmāk – Pamat nolīgums). No šā Eiropas Savienības tiesību akta un Eiropas Savienības Tiesas judikatūras izrietot, ka darba līguma slēgšana uz noteiktu laiku ir attaisnojama ar „objektīviem iemesliem”. Proti, darba līgumu uz noteiktu laiku esot iespējams slēgt, ja to pieļauj konkrētā darba raksturs, veikšanas apstākļi un šāda līguma slēgšana atzīstama par samērīgu. Konkrētajā gadījumā šādi objektīvi apstākļi nepastāvē. Tāpat uz akadēmiskajos amatos ievēlētām personām netiekot attiecināti Pamat nolīguma 5. klauzulā noteiktie pasākumi, kuru mērķis ir novērst secīgu darba līgumu vai uz noteiktu laiku nodibinātu darba attiecību ļaunprātīgu izmantošanu. Darba līgumi uz noteiktu laiku tiekot slēgti par īslaicīga vai pagaidu darba veikšanu. Ar akadēmiskajos amatos nodarbinātajiem nebūtu slēdzams noteikta laika darba līgums, jo akadēmiskā darbība gandrīz vienmēr nozīmējot ilgtermiņa nodošanos zinātnei.

Likumdevējs, pieņemot Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu un 30. panta ceturto daļu, neesot izvērtējis, vai nepastāv citi, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojoši līdzekļi. Likumdevējs varējis izveidot tādu sistēmu,

ka akadēmiskajam personālam nav nepieciešams iziet atkārtotu ievēlēšanas procedūru, bet atbilstība amatam tiek nodrošināta ar regulāru pārbaūžu palīdzību vai arī tādējādi, ka kontrole pār akadēmisko personālu tiek veikta tikai tādā gadījumā, ja saņemtas sūdzības par tā darbību. Ar personu, kurai nav attiecīgajam amatam nepieciešamo spēju un kvalifikācijas, darba tiesiskās attiecības varētu tikt izbeigtas atbilstoši Darba likumam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtnā daļa atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

3.1. Viena no apstrīdētajām normām, proti, Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa, attiecoties ne tikai uz asociēto profesoru, bet arī uz citiem akadēmiskajiem amatiem – profesoru, docentu, lektoru un asistentu. Pieteikuma iesniedzējs esot uz sešiem gadiem ievēlēts asociētā profesora amatā, un ar viņu noslēgts darba līgums par asociētā profesora darba pienākumu veikšanu. Tādēļ izskatāmajā lietā Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtnās daļas atbilstība Satversmei esot vērtējama tikai saistībā ar to akadēmisko amatu, kurā ievēlēts Pieteikuma iesniedzējs.

Latvijā asociētā profesora amats esot viena no reglamentētajām profesijām. No Augstskolu likuma izrietot, ka asociētais profesors citstarp ir arī pedagogs. Tā esot īpaši sabiedriski nozīmīga profesija, tādēļ izglītības mērķu sasniegšanai būtiska esot pedagoga kvalifikācija, spējas un personība. Attiecībā uz augstāko izglītību, kuras iegūšana ir priekšnoteikums daudzu amatu veikšanai, prasība pēc visaugstāk kvalificēta akadēmiskā personāla esot īpaši būtiska.

3.2. Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtnā daļa pēc būtības paredzot to, ka personu asociētā profesora amatā atklāta konkursa rezultātā ievēlē uz sešiem gadiem. Darba līgumu uz šo pašu termiņu ar asociēto profesoru slēdzot augstākās izglītības iestādes rektors. Asociēto profesoru no šā amata pretendentu vidus pēc iepazīšanās ar dokumentiem un pārrunām ar amata pretendentiem ievēlot attiecīgās nozares profesoru padome.

Lai persona varētu pretendēt uz asociētā profesora amatu, tai esot jāsaņem atbilstošs zinātniskā un pedagoģiskā darba novērtējums. Attiecīgās novērtēšanas kārtību daļēji, proti, attiecībā uz pretendenta zinātnisko kvalifikāciju, reglamentējot Noteikumi Nr. 391. Atbilstoši šai kārtībai asociētā profesora amata pretendenta zinātnisko un pedagoģisko kvalifikāciju, kā arī organizatorisko kompetenci vērtējot vismaz pēc septiņiem (profesionālo studiju programmu

gadījumā – vismaz pieciem) kritērijiem, un katrs vērtētājs izvēloties vienu no pieciem iespējamajiem vērtējumiem – „izcili”, „ļoti labi”, „labi”, „apmierinoši” vai „neapmierinoši”. Nozares profesoru padome, pamatojoties uz individuālajiem vērtējumiem, pieņemot kopīgo profesora zinātniskās un profesionālās kvalifikācijas vērtējumu. Ņemot vērā šo vērtējumu, pēc pārrunām ar katru asociētā profesora amata pretendentu nozares profesoru padome balsojot pieņemot lēmumu par to, kurš pretendents vislabāk atbilst attiecīgajam amatam.

Profesoru padomes sastāvā esot vismaz pieci attiecīgās nozares profesori. Saskaņā ar Augstskolu likuma 35. panta pirmo daļu vienai trešdaļai augstskolas nozares profesoru padomes locekļu vajagot būt nodarbinātiem citā augstskolā. Nedz apstrīdētā Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtais daļa, nedz arī citi ārējie normatīvie akti nenosakot, kādām – atklātām vai aizklātām – jābūt asociētā profesora vēlēšanām. To, ka vēlēšanas ir aizklātas, nosakot Augstākās izglītības padomes izstrādātās vadlīnijas.

3.3. Termiņš, uz kādu persona tiek ievēlēta asociētā profesora amatā, ierobežojot šīs personas iespējas konkrēto amatu saglabāt. Tomēr tas neliedzot personai strādāt pašas izraudzītajā nozarē, piemēram, jurisprudencē. Tādējādi ar Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu un 30. panta ceturto daļu esot ierobežotas personai Satversmes 106. panta pirmajā teikumā paredzētās pamattiesības saglabāt asociētā profesora amatu konkrētā augstākās izglītības iestādē.

Augstskolu likuma 27. panta piektajā daļā un 30. panta ceturtajā daļā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, un tam esot leģitīms mērķis – citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība. Proti, pamattiesību ierobežojuma mērķis esot nodrošināt akadēmiskā personāla atjaunošanos, kā arī attīstīt mūsdienu līmenim atbilstošu zinātnisko pētniecību vai māksliniecisko jaunradi. Augstākās izglītības iestāžu funkcijas esot zināšanu uzkrāšana un nodošana nākamajām paaudzēm (pedagoģiskais darbs), jaunu zināšanu radīšana (pētniecība), citstarp arī tādēļ, lai dotu ieguldījumu sociālo un ekonomisko problēmu risināšanā. Asociētie profesori ne tikai piedaloties personu tiesību uz kvalitatīvu augstāko izglītību nodrošināšanā, bet arī sagatavojot jaunus zinātniekus, palīdzot studentiem iekļauties pasaules akadēmiskajos procesos un dodot pienesumu attiecīgās nozares attīstībā, kas esot visas sabiedrības labklājības pamatā.

Periodisks atklāts konkurss uz akadēmiskajiem amatiem nodrošinot šo mērķu sasniegšanai nepieciešamo konkurenci, novēršot stagnāciju un dodot zinātniekiem un pedagogiem ar visaugstākajiem sasniegumiem, tostarp jaunajiem zinātniekiem,

iespēju pretendēt uz asociētā profesora amatu augstākās izglītības iestādē. Atbilstošākā kandidāta izvēli nodrošinot asociētā profesora ievēlēšanas kārtība un nosacījumi. Tā kā nozares profesoru padomes lēmumam jābūt pieņemtam ar balsu vairākumu, balsojums var būt atklāts un vismaz trešdaļai padomes locekļu jābūt citas augstskolas pārstāvjiem, esot maksimāli novērsts risks, ka balsojums par personas apstiprināšanu asociētā profesora amatā varētu būt subjektīvs. Pieteikuma iesniedzēja norādītie alternatīvie līdzekļi neesot tādi, ar kuriem būtu pilnībā sasniedzami pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi, turklāt sasniedzami tādā pašā kvalitātē, kādu šobrīd nodrošinot apstrīdētajā Augstskolu likuma 27. panta piektajā daļā un 30. panta ceturtajā daļā paredzētās periodiskās vēlēšanas. Periodiskas vēlēšanas neizslēdzot darba devēja pienākumu sekot līdzi tam, kā asociētais profesors pilda savus pienākumus, un būtisku pārkāpumu gadījumā pieļaujot iespēju izbeigt darba līgumu ātrāk. Tomēr Darba likuma 101. pantā noteiktie darba līguma izbeigšanas pamati paši par sevi nevarot nodrošināt to, ka akadēmiskos amatus ieņem izcilākie savas jomas speciālisti un zinātnieki. Labums, ko no periodiska atklāta konkursa uz akadēmiskajiem amatiem iegūst sabiedrība, esot lielāks nekā atsevišķai personai nodarītais kaitējums.

3.4. Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturta daļa neesot pretrunā ar Pamatlīgumu. Darba līgumu slēgšanu uz noteiktu laiku likumdevējs esot paredzējis arī citām personām, kuras ieņem sabiedriski nozīmīgus amatus, piemēram, publisko iestāžu vadītājiem, tiesībaizsardzības un ārstniecības iestāžu vadītājiem. Tāpat esot profesijas, kurās paredzēta periodiska personas kvalifikācijas pārvērtēšana jeb sertifikācija. Turklāt arī citās Eiropas Savienības valstīs darba līgumi par akadēmisko amatu pildīšanu tiekot slēgti uz noteiktu laiku. Darba līgumi uz nenoteiktu laiku parasti tiekot slēgti vēlākā akadēmiskās karjeras posmā. Tomēr, salīdzinot dažādu valstu praksi, esot jāņem vērā arī augstākās izglītības iestāžu finansēšanas avoti, to stabilitāte, akadēmiskā personāla statuss un demogrāfiskā struktūra, studējošo skaits, kā arī citi nodarbinātības regulējuma aspekti. Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturta daļas atcelšana varētu radīt dažādus riskus, kas apdraudētu pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanu.

4. Pieaicinātā persona – Izglītības un zinātnes ministrija – uzskata, ka Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturta daļa atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

4.1. Asociētā profesora amats esot uzskatāms par sabiedriski nozīmīgu profesiju – tas saistīts ar nepieciešamību nodrošināt ikvienai personai Satversmes 112. pantā noteiktās tiesības uz izglītību. Likumdevējs esot tiesīgs noteikt personām, kuras vēlas strādāt par asociēto profesoru, stingras prasības, kas attiecas ne tikai uz profesionālo kvalifikāciju un prasmēm, bet arī uz personību un iepriekšējo pieredzi. Tāpat, lai nodrošinātu uz zināšanām balstītas valsts sekmīgu attīstību, likumdevējam profesionāla akadēmiskā personāla veidošanas labad vajagot noteikt arī kārtību un procedūru, kādā persona var tikt ievēlēta akadēmiskajā amatā.

4.2. No Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtais daļas izrietošais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu. Turklāt šis regulējums esot spēkā jau vairāk nekā 20 gadus, un tas liecinot par tiesisko noteiktību šajā jomā.

Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtais daļa esot pieņemtas, lai aizsargātu izglītojamo tiesības un intereses. Vienlaikus šīs normas sekmējot uz zināšanām balstītas valsts sekmīgu attīstību. Tātad pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība. Pastāvošā asociēto profesoru ievēlēšanas kārtība nodrošinot to, ka katru reizi nozares profesoru padome vērtē kandidāta spējas un kvalifikāciju atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem. Tādā veidā tiek nodrošināts tas, ka asociētā profesora amata pienākumus veic augsti kvalificēti un atbilstoši speciālisti. Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtais daļa neliedzot Pieteikuma iesniedzējam atkārtoti kandidēt uz asociētā profesora amatu un tikt tajā ievēlētam, ja tiek izpildītas Noteikumos Nr. 391 izvirzītās prasības un nozares profesoru padome viņu atzīst par atbilstošāko kandidātu. Personai no Satversmes 106. panta pirmā teikuma neizrietot tiesības uz noteiktu amatu.

4.3. Izšķiršanās par to, vai ar asociēto profesoru slēdzams darba līgums uz noteiktu ievēlēšanas termiņu, t. i., sešiem gadiem, esot likumdevēja kompetences jautājums, un valstī noteiktā asociēto profesoru ievēlēšanas kārtība, kā arī darba līguma noslēgšana ar viņiem uz noteiktu termiņu pati par sevi vēl nenozīmējot neatbilstību Satversmei. Šādi terminētus darba līgumus likumdevējs esot noteicis arī citās sabiedriski nozīmīgās jomās. Piemēram, darba līgumi uz noteiktu laiku tiek slēgti ar publisko aģentūru (valsts un pašvaldību aģentūru) vadītājiem, kultūras un mākslas iestāžu vadītājiem, tiesībaizsardzības institūciju un ārstniecības iestāžu vadītājiem.

Izskatāmajā gadījumā darba līguma termiņš – seši gadi – esot noteikts, lai piesaistītu augstskolai visatbilstošākos speciālistus, nodrošinātu iespēju periodiski vērtēt viņu spējas, paveikto darbu un sasniegtos rezultātus. Nepastāvot citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Turklāt Augstskolu likuma 27. panta piektajā daļā un 30. panta ceturtajā daļā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot nepieciešams arī tādēļ, lai nodrošinātu jaunākās paaudzes speciālistiem iespēju pretendēt uz vadošajiem administratīvajiem un akadēmiskajiem amatiem, kuru skaits augstskolās esot ierobežots. Vajagot ņemt vērā arī to, ka Latvijā akadēmiskajam personālam nav noteikts obligātās pensionēšanās vecums.

5. Pieaicinātā persona – Labklājības ministrija – norāda, ka Darba likumā ir ietverts vispārīgs princips, ka darba līgums slēdzams uz nenoteiktu laiku. Tomēr izņēmuma gadījumā, lai tiktu paveikts īslaicīgs darbs, darba līgums varot tikt noslēgts arī uz noteiktu laiku, kas nav īsāks par pieciem gadiem. Darba likumā ietvertais regulējums nodrošinot Pamatlīgumā noteikto mērķu sasniegšanu. Pastāvot arī iespēja paredzēt izņēmumus no Darba likumā noteiktā, ja tam ir objektīvs pamats un tas nav pretrunā ar normatīvajiem aktiem. Proti, varot tikt noteikts tāds regulējums, kas, ņemot vērā nozares specifiku, paredzētu atšķirīgu tiesisko risinājumu.

6. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturta daļa atbilst Satversmes 106. pantam. Tomēr tiesībsargs norāda, ka Latvija ir viena no tikai divām Eiropas valstīm, kurās darba līgumi ar akadēmisko personālu netiek slēgti uz nenoteiktu laiku. Daudzās citās valstīs darba līgumi uz noteiktu laiku tiek slēgti tikai akadēmiskās karjeras sākumposmā. Tādējādi, iespējams, pastāvot citi, personas tiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi.

Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturta daļa ierobežojot personai Satversmes 106. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības saglabāt esošo darbavietu – asociētā profesora amatu konkrētajā mācību iestādē. Tomēr tiesībsargs piekrīt Saeimas atbildes rakstā norādītajam, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs ar leģitīmo mērķi. Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturta daļas mērķis esot nodrošināt ne tikai kvalificētu akadēmisko personālu, bet arī tā atjaunošanos. Periodisks, atklāts konkurss uz asociētā profesora amatu nodrošinot

šā mērķa sasniegšanu, novēršot stagnāciju un dodot iespēju akadēmisko amatu iegūt zinātniekiem un pedagogiem ar visaugstākajiem standartiem. Biežāka asociēto profesoru kvalifikācijas novērtēšana varētu būt nepiemērots un atsevišķos gadījumos pārmērīgs līdzeklis. Labums, ko sabiedrība iegūst no Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtās daļas, esot lielāks nekā indivīdam nodarītais kaitējums.

7. Pieaicinātā persona – Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes docētāja Dr. iur. Kitija Bite – piekrīt Saeimas atbildes rakstā norādītajam, ka Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturtā daļa atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Pamatnolīguma mērķis esot veicināt darba līgumu slēgšanu uz nenoteiktu laiku, bet tiekot respektēti arī uz noteiktu laiku slēgti darba līgumi. Šādi līgumi esot pieļaujami, ja tie atbilst darba devēja un darba ņēmēja vajadzībām, ja uz noteiktu laiku slēgts darba līgums ir nodarbinātības iezīme un ja uz noteiktu laiku slēgti darba līgumi var būt noderīgi darba devējiem un darba ņēmējiem.

Latvija, ieviešot Pamatnolīgumu, esot par pamatprincipu atzinusi darba līgumu slēgšanu uz nenoteiktu laiku. Tomēr Darba likuma 44. pantā esot paredzēti gadījumi, kad darba līgums var tikt slēgts uz noteiktu laiku. Augstskolu likumā noteiktais akadēmiskais personāls neietilpstot uzskaitījumā, kas dots Darba likuma 44. pantā un Ministru kabineta 2002. gada 6. augusta noteikumos Nr. 353 „Noteikumi par darbiem jomās, kurās darba līgums parasti netiek slēgts uz nenoteiktu laiku”. Taču Latvijai esot tiesības izmantot Pamatnolīgumā ietvertās atrunas par izņēmuma situācijām. Profesionāls un kvalificēts augstāko izglītības iestāžu akadēmiskais personāls esot visas sabiedrības ieguvums. Augstskolu likumā kā speciālajā tiesību normā ietvertā atruna, ka, slēdzot darba līgumu ar asociētā profesora vai profesora amatā ievēlētu personu, netiek piemērots Darba likuma 45. panta pirmajā daļā noteiktais darba līguma termiņa ierobežojums un to slēdz uz sešiem gadiem, atbilstot Pamatnolīguma mērķim.

8. Pieaicinātā persona – zvērināta advokāte LL. M. Jūlija Jerņeva – norāda, ka Pamatnolīgums balstīts uz pieņēmumu, ka darba līgums uz nenoteiktu laiku ir vispārējs darba tiesisko attiecību veids. Savukārt darba līgums uz noteiktu laiku varot tikt izmantots izņēmuma kārtā. Turklāt Pamatnolīgums nevis aizliedzot slēgt līgumu ar darbinieku uz noteiktu laiku, bet ierobežojot šādu līgumu slēgšanu, ja tie tiek izmantoti ļaunprātīgi, pasliktinot darbinieka tiesisko stāvokli.

Pamatnolīguma mērķis esot novērst secīgu darba līgumu uz noteiktu laiku slēgšanu. Proti, Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punktā esot īpaši paredzēts novērst darba devēja varas ļaunprātīgas izmantošanas iespēju, kas varot rasties, slēdzot secīgus darba līgumus uz noteiktu laiku. Dalībvalstīm esot pienākums savā tiesību sistēmā ieviest vienu vai vairākus pasākumus šādu līgumu ļaunprātīgas izmantošanas risku novēršanai. Viens no šādiem pasākumiem esot pienākums norādīt objektīvus iemeslus, kas attaisno šādu līgumu vai darba attiecību atjaunošanu. Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas praksei par objektīviem apstākļiem Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punkta „a” apakšpunkta izpratnē esot uzskatāmi precīzie un konkrētie apstākļi, kas raksturo noteiktu darbību un līdz ar to konkrētajā kontekstā var attaisnot secīgu noteikta laika darba līgumu slēgšanu. Šie apstākļi citstarp varot izrietēt no to uzdevumu īpašā rakstura, kuru izpildei šādi līgumi tiek slēgti, no tiem raksturīgām iezīmēm vai – attiecīgos gadījumos – no likumīgā mērķa, ko dalībvalsts tiecas sasniegt sociālās politikas jomā. Tādējādi secīgi uz noteiktu laiku noslēgti darba līgumi esot attaisnojami, ja tie atbilst patiesai vajadzībai un ir piemērots un nepieciešams līdzeklis mērķa sasniegšanai.

Eiropas Savienības Tiesas praksē Pamatnolīguma 5. klauzula tiek interpretēta tādējādi, ka ar to nav pretrunā apstrīdētajai Augstskolu likuma 27. panta piektajai daļai un 30. panta ceturtajai daļai līdzīgs regulējums, ar kuru universitātēm atļauts atjaunot secīgus darba līgumus, kas uz noteiktu laiku noslēgti ar akadēmisko personālu, turklāt neparedzot nekādus ierobežojumus attiecībā uz šo līgumu maksimālo termiņu un atjaunojumu skaitu. Tomēr dalībvalsts tiesai esot jāpārbauda, vai attiecīgus uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus attaisno objektīvs iemesls Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punkta „a” apakšpunkta izpratnē. Tāpat tiesai esot jāpārlicinās par to, vai Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa un 30. panta ceturta daļa netiek izmantotas, lai faktiski apmierinātu pastāvīgas un ilgstošas vajadzības saistībā ar akadēmiskā personāla, tostarp asociēto profesoru, pieņemšanu darbā.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras asociētais viesprofesors Dr. iur. Kristofs Johans Ulrihs Šēve (*Christoph Johann Ulrich Schewe*) – sniedza viedokli par Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturta daļas atbilstību Eiropas Savienības tiesībām.

K. Šēve norāda, ka Līgums par Eiropas Savienības darbību uzliek Latvijai pienākumu transponēt Pamatnolīgumu nacionālajās tiesībās. Pieņemot Darba

likuma 45. pantu, kas reglamentē uz noteiktu laiku noslēgta darba līguma termiņu, Latvija šo pienākumu esot izpildījusi.

Lai arī Pamatnolīgums dalībvalstīm piešķirot plašu rīcības brīvību attiecībā uz to, kā un cik lielā mērā Pamatnolīgums transponējams, tomēr Latvija esot nepamatoti paredzējusi, ka Pamatnolīgumu nepiemēro akadēmiskajiem amatiem, proti, uzskatījusi, ka profesoru, asociēto profesoru un lektoru amati neietilpst Pamatnolīguma 2. klauzulā noteiktajos izņēmumos, kas ļauj to nepiemērot. Izskatāmā lieta neesot saistīta ar īpašiem vai izņēmuma apstākļiem, kas pamatotu darba līguma slēgšanu uz noteiktu laiku. Turklāt akadēmiskie amati neesot sektorāli vai sezonāli. Tādējādi Latvija neesot transponējusi Pamatnolīguma 5. klauzulu, kas dalībvalstīm uzliek pienākumu ieviest kādu no tajā norādītajiem pasākumiem, kuru mērķis ir novērst secīgu uz noteiktu laiku slēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu.

Latvija esot nepareizi transponējusi Pamatnolīgumu, tomēr vajagot ņemt vērā to, ka šā Eiropas Savienības tiesību akta 1. klauzula, kā arī 5. klauzula atstāj dalībvalstīm plašu rīcības brīvību tās transponēšanai nacionālajās tiesībās. Eiropas Savienības Tiesa esot atzinusi, ka Pamatnolīguma 1. klauzula un 5. klauzula nav pietiekami skaidras un precīzas, lai tām būtu tieša iedarbība, proti, lai tās personai piešķirtu konkrētas tiesības. Tādēļ Pieteikuma iesniedzējs nevarot tieši atsaukties uz Pamatnolīguma 5. klauzulu. Tomēr attiecīgais Eiropas Savienības tiesību akts esot izmantojams, noskaidrojot nacionālo normatīvo aktu saturu un tos piemērojot. Tāpat esot iespējams uzdot likumdevējam saskaņot nacionālās tiesību normas ar Pamatnolīgumu.

Gadījumos, kad secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīga izmantošana ir notikusi, vajagot būt iespējai piemērot pasākumus, kas nodrošina darbiniekam nepieciešamo aizsardzību, tādējādi novēršot Eiropas Savienības tiesību pārkāpumu.

Secinājumu daļa

10. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu izvērtēt vairāku Augstskolu likuma normu atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam. Pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums par Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtais daļas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai attiecas gan uz asociētā profesora amatu, gan profesora amatu.

Taču Saeima atbildes rakstā norāda, ka izskatāmajā lietā Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtais daļas atbilstība Satversmes 106. panta pirmajam teikumam vērtējama vienīgi tiktāl, ciktāl tās attiecas uz asociētā profesora amatu, jo Pieteikuma iesniedzējs uz sešiem gadiem ievēlēts asociētā profesora amatā un ar viņu noslēgts darba līgums par asociētā profesora pienākumu veikšanu.

10.1. Augstskolu likuma 30. panta ceturtais daļa noteic kārtību, kādā persona var tikt ievēlēta par asociēto profesoru. Proti, asociēto profesoru saskaņā ar šā likuma 33. panta noteikumiem atklātā konkursā uz sešiem gadiem ievēlē attiecīgās nozares profesoru padome. Pamatojoties uz nozares profesoru padomes lēmumu, rektors noslēdz darba līgumu ar asociēto profesoru. Savukārt Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa noteic, ka akadēmiskajos amatos ievēlētajām personām nav piemērojams Darba likuma 45. panta pirmajā daļā noteiktais darba līguma termiņa ierobežojums un ka darba līgumu ar akadēmiskajā amatā ievēlēto personu, citstarp asociēto profesoru, rektors slēdz uz ievēlēšanas laiku – sešiem gadiem.

Tātad viena no apstrīdētajām normām, proti, Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa, attiecas uz vairākām akadēmiskajos amatos ievēlētām personām – profesoru, asociēto profesoru, docentu, lektoru, asistentu.

Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi: ja apstrīdētā norma attiecas uz plašu atšķirīgu situāciju kopumu, tad nepieciešams precizēt, ciktāl tā šo normu izvērtēs (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija sprieduma lietā Nr. 2008-47-01 6. punktu un 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 13. punktu*).

Arī izskatāmajā lietā nepieciešams precizēt, attiecībā uz kurām personām izvērtējama Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas atbilstība Satversmei.

Saskaņā ar Augstskolu likuma 27. panta pirmo daļu augstskolas akadēmisko personālu veido profesori un asociētie profesori, kā arī docenti, lektori un asistenti. Tāpat kā asociēto profesoru, arī profesoru, docentu, lektoru un asistentu amatā ievēlē uz sešiem gadiem (*sk. Augstskolu likuma 28. panta otro daļu, 32. panta trešo daļu, 36. panta pirmo daļu un 37. panta pirmo daļu*). Tomēr asociētā profesora un profesora ievēlēšanas procedūra atšķiras no docenta, lektora un asistenta ievēlēšanas procedūras. Saskaņā ar Augstskolu likuma 33. pantu pretendētus uz profesoru un asociēto profesoru amatiem ievēlē attiecīgās nozares profesoru padome. Turpretim docentus, lektoros un asistentus amatā ievēlē fakultātes dome vai institūta padome (*sk. Augstskolu likuma 32. panta trešo daļu, 36. panta pirmo daļu un 37. panta pirmo daļu*). Satversmes tiesa ņem vērā to, ka

Pieteikuma iesniedzēja argumenti par Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas un 30. panta ceturtais daļas neatbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam ir saistīti arī ar apsvērumiem par procedūru, kādā pretendētus akadēmiskajā amatā ievēlēt attiecīgās nozares profesoru padome.

Profesora un asociētā profesora ievēlēšanas procedūra ir analoga, un to reglamentē Augstskolu likuma 33. pants. Asociētie profesori un profesori ir augstākā akadēmiskā personāla grupa Latvijas augstākās izglītības sistēmā. Saskaņā ar Augstskolu likuma 28. panta pirmo daļu profesors ir savā nozarē starptautiski atzīts speciālists, kas veic mūsdienu līmenim atbilstošu zinātniskās pētniecības vai mākslinieciskās jaunrades darbu un nodrošina augstas kvalitātes studijas attiecīgajā zinātnes vai mākslas apakšnozarē. Profesora amatā var ievēlēt personu, kurai ir doktora grāds un ne mazāk kā triju gadu darba pieredze asociētā profesora vai profesora amatā augstākās izglītības institūcijā. Arī pretendēšanai uz asociētā profesora amatu obligāta prasība ir doktora grāds (*sk. Augstskolu likuma 30. panta pirmo daļu*). Tātad, izvērtējot Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas satversmību attiecībā uz asociētajiem profesoriem, vēl jo vairāk ir nepieciešams to pārbaudīt arī attiecībā uz profesoriem.

Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēs Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, ciktāl tā attiecas uz asociētajiem profesoriem un profesoriem.

10.2. Otra apstrīdētā norma, proti, Augstskolu likuma 30. panta ceturtais daļa, attiecas tikai uz asociētajiem profesoriem. Tā noteic kārtību, kādā un termiņu, uz kādu persona var tikt ievēlēta šajā akadēmiskajā amatā. Augstskolu likuma 28. panta otro daļu, kas reglamentē kārtību, kādā un termiņu, uz kādu persona var tikt ievēlēta profesora amatā, Pieteikuma iesniedzējs Satversmes tiesā nav apstrīdējis.

Tādējādi Satversmes tiesai jāvērtē, vai izskatāmajā lietā ir nepieciešams un pieļaujams paplašināt prasījuma robežas un izvērtēt arī Augstskolu likuma 28. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesa vairākkārt secinājusi, ka noteiktos gadījumos var tikt paplašinātas prasījuma robežas jau ierosinātās lietās. Satversmes tiesa prasījuma robežas var paplašināt, ievērojot visupirms „ciešās saistības koncepciju”. Lai secinātu, vai kādā konkrētā gadījumā prasījuma robežas ir iespējams un nepieciešams paplašināt, jānoskaidro, pirmkārt, vai tā norma, attiecībā uz kuru prasījums tiek paplašināts, ir tik cieši saistīta ar lietā apstrīdēto normu, ka tās izvērtēšana iespējama tā paša pamatojuma ietvaros vai nepieciešama konkrētās

lietas izlemšanai, un, otrkārt, vai prasījuma robežu paplašināšana ir nepieciešama Satversmes tiesas procesa principu ievērošanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 17. punktu un 2014. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2014-06-03 17. punktu*).

Lietā izskatāmā jautājuma kontekstā Augstskolu likuma 28. panta otrā daļa ir cieši saistīta ar apstrīdēto Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu, jo, tikai aplūkojot abas šīs normas, var secināt, vai profesoru nodarbināšana uz noteiktu laiku atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam. Turklāt lietā apstrīdētā Augstskolu likuma 30. panta ceturtnā daļa, kas nosaka kārtību, kādā un termiņu, uz kādu persona var tikt ievēlēta asociētā profesora amatā, pēc būtības ir analoga Augstskolu likuma 28. panta otrajai daļai un tāpēc ir iespējama tās izvērtēšana tā paša pamatojuma ietvaros.

Tādējādi, lai tiktu sekmēta lietas vispusīga un objektīva izskatīšana, kā arī procesuālā ekonomija un tādas tiesību sistēmas pastāvēšana, kurā pēc iespējas pilnīgāk un aptverošāk tiek novērsts regulējums, kas neatbilst Satversmei, izskatāmajā lietā ir iespējams un nepieciešams paplašināt prasījumu.

Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēs arī Augstskolu likuma 28. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

10.3. Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa, 28. panta otrā daļa un 30. panta ceturtnā daļa ir savstarpēji saistītas kā daļa no tiesiskā regulējuma, kas reglamentē termiņu, uz kādu persona var tikt nodarbināta asociētā profesora vai profesora amatā. Proti, no šīm normām izriet, ka persona asociētā profesora vai profesora amatā tiek ievēlēta uz sešiem gadiem un uz šo pašu laiku rektors ar to slēdz darba līgumu.

Līdz ar to Satversmes tiesa, vērtējot Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas, ciktāl tā attiecas uz asociētajiem profesoriem un profesoriem, 28. panta otrās daļas un 30. panta ceturtnās daļas (turpmāk arī – apstrīdētās normas) atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, tās aplūkos kā vienotu regulējumu.

11. Satversmes 106. panta pirmais teikums nosaka: „Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.”

11.1. Satversmes tiesa vairākkārt atzinusi, ka Satversmes 106. panta pirmais teikums tieši negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, tostarp arī tiesības saglabāt esošo nodarbošanos un darbavietu. Tātad tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ietver tādu būtisku

elementu kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos arī nākotnē (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2002-20-0103 secinājumu daļas 3. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 14.2. punktu*).

Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības „brīvi izvēlēties” prasa, lai indivīdam tiktu nodrošināta iespēja izvēlēties, taču neprasa, lai katram tiktu nodrošināta iespēja strādāt, turklāt strādāt tieši to darbu, ko viņš vēlas (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 4. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-16-01 secinājumu daļas 2. punktu*). Kā norādījusi Satversmes tiesa, Satversmes 106. panta pirmā teikuma izpratnē tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu nozīmē, pirmkārt, visām personām vienlīdzīgu pieeju darba tirgum un, otrkārt, to, ka valsts nedrīkst izvirzīt personām citus ierobežojošus kritērijus kā vien noteiktas spēju un kvalifikācijas prasības, kurām neatbilstoša persona nevarētu pildīt attiecīgā amata pienākumus. Valstij ir pienākums atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības „brīvi izvēlēties” nodarbošanos (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 14.1. punktu*).

Satversmes 106. panta pirmajā teikumā nostiprinātās pamattiesības aizsargā personu pret visām valsts darbībām, kas ierobežo personas brīvību izvēlēties nodarbošanos. Tomēr šī norma neliedz valstij noteikt prasības, kas personai jāizpilda, lai tā konkrētu nodarbošanos varētu īstenot (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2002-20-0103 secinājumu daļas 3. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 14.2. punktu*). Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 14. punktu*). Ja likumdevējs ir paredzējis šādas prasības, tad tās citstarp vērtējamas kā Satversmes 106. panta pirmajā teikumā noteikto pamattiesību ierobežojumi (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 13.1. punktu*).

11.2. Latvijai pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ir pienākums pildīt saistības, kas tai izriet no līguma par pievienošanos Eiropas Savienībai. Proti, līdz ar līguma par Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai ratifikāciju Eiropas Savienības tiesības ir kļuvušas par neatņemamu Latvijas tiesību sastāvdaļu. Saskaņā ar šo līgumu Latvijai ir saistoši arī Eiropas Savienības institūciju pieņemtie demokrātiju stiprinošie normatīvie akti. Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātā šo

aktu interpretācija ir saistoša, piemērojot nacionālos normatīvos aktus, lai novērstu iespējamās pretrunas starp Latvijas un Eiropas Savienības tiesību normām. Attiecīgi likumdevējam, pieņemot tiesību normas, it īpaši tādas normas, ar kurām nacionālajā tiesību sistēmā tiek ieviestas Eiropas Savienības direktīvu prasības, ir jāievēro vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas, kā arī Eiropas Savienības tiesību principi (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 24.2. punktu un 2018. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-12-01 13. punktu*).

Kritērijus, kuriem jāatbilst nacionālajos normatīvajos aktos ietvertajam regulējumam attiecībā uz darba līgumiem, kurus slēdz uz noteiktu laiku, nosaka arī Pamatlīgums, kas ieviests ar Direktīvu. Pamatlīguma preambulā norādīts, ka uz nenoteiktu laiku slēgti darba līgumi ir vispārpieņemta darba attiecību forma. Tomēr noteiktos sektoros, specialitātēs un darbības sfērās uz noteiktu laiku slēgti darba līgumi ir nodarbinātības iezīme, kas var būt noderīga gan darba devējam, gan darba ņēmējam. Viens no Pamatlīguma mērķiem ir novērst secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu (*sk. Pamatlīguma 1. klauzulu*). Proti, atbilstoši Pamatlīguma 5. klauzulai tādas dalībvalsts normatīvajos aktos, kurā šādu darba līgumu slēgšana tiek pieļauta, jābūt noteiktiem pasākumiem, kas novērstu šādu līgumu ļaunprātīgas izmantošanas risku.

Tādējādi, izvērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, jāņem vērā arī attiecīgās jomas Eiropas Savienības tiesību akti un to piemērošanas prakse.

11.3. Latvijā asociētā profesora un profesora amati pieder pie reglamentētajām profesijām. Tāpēc arī asociētā profesora un profesora profesionālās darbības uzsākšanai un veikšanai normatīvajos aktos, tostarp Augstskolu likumā, ir izvirzītas profesionālās kvalifikācijas prasības.

Atbilstoši Augstskolu likuma 27. panta otrajai daļai, 28. panta ceturtajai daļai un 30. panta piektajai daļai asociētā profesora un profesora galvenie uzdevumi ir veikt zinātniskos pētījumus konkrētajā zinātnes apakšnozarē vai mākslinieciskās jaunrades nozarē, kā arī piedalīties studējošo izglītošanā – nodrošināt un vadīt studiju darbu, vadīt pētniecības darbu doktora un maģistra grāda iegūšanai, gatavot jauno zinātnieku, mākslinieku un docētāju paaudzi.

Satversmes tiesa ir atzinusi: lai pilnīgāk un objektīvāk varētu noskaidrot atsevišķu Satversmes normu saturu, tās citstarp konkretizējamas kopsakarā ar citām Satversmes normām. Satversmes vienotības principa piemērošana balstās uz pieņēmumu, ka Satversme ir vienots veselums un tajā ietvertās normas ir

interpretējamās sistēmiski (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 12. punktu un 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-25-01 17. punktu*).

No Augstskolu likuma izriet, ka profesūras, proti, asociēto profesoru un profesoru kopuma, darbs ir saistīts ar nacionālās un starptautiskās zinātnes veidošanu, kā arī jaunās zinātnieku paaudzes sagatavošanu. Tādēļ izskatāmajā lietā Satversmes tiesai jāņem vērā arī citās Satversmes normās garantētās tiesības, tostarp Satversmes 113. pants, kas nosaka valsts pienākumu atzīt zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību. Tas nozīmē, ka valstij, izvirzot prasības attiecībā uz asociētā profesora un profesora profesionālo darbību, ir pienākums gan ievērot un aizsargāt, gan arī nodrošināt attiecīgo personu tiesības uz zinātnisko, māksliniecisko un citādu jaunrades brīvību.

Satversmes 113. pantā ietvertās tiesības pilnībā iespējams īstenot tikai akadēmiskās brīvības apstākļos, kas ir būtisks sabiedrības ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums. Augstskolu likuma 6. pantā ir noteikts, ka augstskolās tiek nodrošināta pētniecības darba un mākslinieciskās jaunrades brīvība. Latvijai pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ir saistoša arī Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Šā Eiropas Savienības tiesību akta 13. pantā noteikts, ka pētījumu veikšana humanitārajās un eksaktajās zinātnēs ir brīva, proti, tiek respektēta pētnieka akadēmiskā brīvība.

Arī Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa norādījusi, ka zinātniskā brīvība visupirms ietver zinātnisko pašnoteikšanos, kā arī zināšanu iegūvi un tālāknodošanu. Ikvienam, kurš nodarbojas ar zinātnei, pētniecību vai mācīšanu, ir tiesības tikt pasargātam no jebkādiem valsts mēģinājumiem ietekmēt zināšanu iegūšanu un tālāknodošanu. Tā kā pētniecības un mācīšanas procesā ir jātiecas pēc patiesības kā pēc kaut kā „ne pilnībā apzināta un nekad pilnībā neapzināma” (Vilhelms fon Humbolts), zinātnei jābūt brīvai no valsts iejaukšanās un balstītai uz zinātnieka personisko un autonomo atbildību (*sk. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas 1973. gada 29. maija sprieduma lietā 1 BvR 424/71 un 325/72 128. rindkopu*).

No Satversmes 113. panta citstarp izriet valsts pienākums ievērot un aizsargāt, kā arī nodrošināt profesūras akadēmisko brīvību. Pasaules universitāšu dienesta 1988. gada septembrī pieņemtās Limas deklarācijas par akadēmisko brīvību un augstākās izglītības iestāžu autonomiju 1. pantā skaidrots, ka akadēmiskā brīvība ir personas brīvība individuāli vai kopīgi ar citiem iegūt, pilnveidot un nodot zināšanas, veicot pētniecību, studējot, piedaloties diskusijās,

dokumentējot, veicot izstrādi, īstenojot jaunradi, mācot, lasot lekcijas un rakstot. Savukārt Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (turpmāk – UNESCO) rekomendācijā par augstākās izglītības iestāžu mācībspēku statusu norādīts, ka akadēmiskā brīvība ietver brīvību veikt pasniedzēja darbu un piedalīties diskusijās, nepakļaujoties noteiktu doktrīnu spiedienam, brīvību veikt pētījumus, izplatīt un publicēt tajos gūtos rezultātus, brīvību paust savu viedokli par iestādi vai sistēmu, kurā viņi strādā, brīvību no institucionālās cenzūras, kā arī brīvību piedalīties profesionālajās vai reprezentējošās akadēmiskajās organizācijās [sk.: *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel, 1997 (turpmāk – UNESCO Rekomendācija)*]. Lai gan minētajiem dokumentiem nav juridiski saistošs raksturs, Satversmes tiesa atzīst, ka tie atklāj būtiskus akadēmiskās brīvības jēdziena satura elementus.

Darbavieta profesūrai ir viena no galvenajām akadēmiskās brīvības īstenošanas procesuālajām garantijām (sk. *UNESCO Rekomendācijas 45. punktu*). Tādēļ Satversmes tiesa, izvērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, ņems vērā to, ka asociētā profesora un profesora amatus, atšķirībā no citām profesijām, raksturo akadēmiskā brīvība.

11.4. No apstrīdētajām normām izriet, ka asociētos profesorus un profesorus amatā ievēlē uz noteiktu laiku, tas ir, uz sešiem gadiem, un uz šo pašu termiņu augstākās izglītības iestādes rektors slēdz darba līgumu. Pat tad, ja personai ir attiecīgā darba veikšanai atbilstošas spējas un kvalifikācija, izbeidzoties šim termiņam, darba līgums tiek izbeigts. Lai persona varētu atkārtoti pretendēt uz asociētā profesora vai profesora amatu, tai jāsaņem atbilstošs zinātniskā un pedagoģiskā darba novērtējums un atkārtoti jāpiedalās konkursā uz asociētā profesora vai profesora amatu. Asociētā profesora vai profesora amata pretendenta darbības atbilstību nozares profesoru padome vērtē pēc Noteikumos Nr. 391 ietvertajiem zinātniskās un pedagoģiskās kvalifikācijas vērtēšanas kritērijiem. Arī atkārtotas ievēlēšanas gadījumā darba līgums ar asociēto profesoru vai profesoru tiek slēgts uz noteiktu laiku, proti, sešiem gadiem.

Pieteikuma iesniedzējs atkārtoti pretendējis uz asociētā profesora amatu. Profesoru padome atzinusi, ka viņa zinātniskā un pedagoģiskā kvalifikācija ir atbilstoša asociētā profesora amata pienākumu veikšanai. Atbilstoši apstrīdētajai Augstskolu likuma 27. panta piektajai daļai un 30. panta ceturtajai daļai Pieteikuma iesniedzējs asociētā profesora amatā ievēlēts uz sešiem gadiem un arī darba līgums ar viņu noslēgts uz šo laiku (sk. *lietas materiālu 1. sēj. 29.–39. lp.*)

Tādējādi ar apstrīdētajām normām tiek ierobežotas Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības saglabāt nodarbošanos, kuru raksturo akadēmiskā brīvība.

12. Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos var tikt ierobežotas, taču Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai: 1) tas ir noteikts ar likumu; 2) tam ir leģitīms mērķis; 3) tas ir samērīgs (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2003. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-21-01 secinājumu daļas 2. punktu un 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 21. punktu*).

13. Lai izvērtētu, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, jāpārbauda:

1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;
2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;

3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 14. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 23. punktu*).

13.1. Lai gan apstrīdētās normas vērtējamas kā vienots regulējums, tomēr Satversmes tiesai jāpārbauda, vai katra no tām ir pieņemta pienācīgā kārtībā, ir izsludināta un publiski pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī ir pietiekami skaidri formulēta.

Apstrīdētā Augstskolu likuma 30. panta ceturtā daļa pašreizējā redakcijā tika izteikta ar Saeimā 2000. gada 23. novembrī pieņemto likumu „Grozījumi Augstskolu likumā”, kas 2000. gada 12. decembrī izsludināts oficiālajā preses izdevumā „Latvijas Vēstnesis”, Nr. 448/449 (2359/2360). Tomēr identisks pamattiesību ierobežojums jau kopš 1995. gada 2. novembra, kad Saeima pieņēma Augstskolu likumu, bija ietverts tā 30. panta otrajā daļā. Arī Augstskolu likuma 28. panta otrajā daļā paredzētais termiņš, uz kādu personu ievēlē profesora amatā, ir noteikts ar Saeimā 1995. gada 2. novembrī pieņemto Augstskolu likumu.

Savukārt apstrīdētajā Augstskolu likuma 27. panta piektajā daļā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar 2006. gada 2. marta likumu „Grozījumi Augstskolu likumā”. Minētā norma pieņemta Satversmes 81. panta kārtībā. Proti, Ministru kabinets 2005. gada 23. augustā pieņēma noteikumus Nr. 635, „Grozījumi

Augstskolu likumā”, kas 2005. gada 26. augustā iesniegti apstiprināšanai Saeimai. Attiecīgais likumprojekts Saeimā izskatīts trijos lasījumos. Likums 2006. gada 23. martā izsludināts oficiālajā preses izdevumā „Latvijas Vēstnesis”, Nr. 48 (3416).

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas ir vienisprātis, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, kā arī ir izsludinātas un publiski pieejamas atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Attiecīgajās apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma formulējums ir pietiekami skaidrs. Persona var izprast šā ierobežojuma saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas.

13.2. Vienlaikus, noskaidrojot to, vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību, jāņem vērā, ka atbilstoši labas likumdošanas principam likumdevējam ir pienākums izvērtēt likumprojektā paredzēto tiesību normu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, tostarp Eiropas Savienības tiesību normām, un saskaņot likumprojektā paredzētās tiesību normas un tiesību sistēmā jau pastāvošās tiesību normas atbilstoši racionāla likumdevēja principam. Labas likumdošanas principa tvērumā ietilpst demokrātiju stiprinošu Eiropas Savienības tiesību ievērošana, tādējādi veicinot ilgtspējīga tiesiskā regulējuma pieņemšanu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.4. un 18.4.1. punktu*).

Izskatāmajā gadījumā apstrīdētā Augstskolu likuma 28. panta otrā daļa un 30. panta ceturtnā daļa pieņemta pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā. Savukārt apstrīdētā Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa pieņemta jau pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, 2006. gada 2. martā. Tomēr attiecīgā Ministru kabineta noteikumu projekta anotācijā norādīts, ka tam nav saistības ar Eiropas Savienības tiesību aktiem. Arī no likumprojektam iesniegto priekšlikumu tabulām un Saeimas sēžu stenogrammām Satversmes tiesa nav guvusi apstiprinājumu tam, ka likumdevējs Augstskolu likuma 27. panta piektās daļas pieņemšanas procesā būtu vērtējis tās atbilstību Pamatlīgumā ietvertajiem principiem (*sk. Saeimai 2005. gada 26. augustā iesniegtā Ministru kabineta noteikumu projekta Nr. 635 „Grozījumi Augstskolu likumā” anotāciju, priekšlikumu tabulas likumprojekta Nr. 1324 2. un 3. lasījumam, Saeimas 2005. gada 8. septembra, 2006. gada 9. februāra un 2006. gada 2. marta sēžu stenogrammas*). Latvija Pamatlīgumā ietvertās prasības ir ieviesusi Darba likumā, tā 44. pantā nosakot, kādos gadījumos var tikt noslēgti darba līgumi uz noteiktu laiku, kā arī paredzot ierobežojumus šādu līgumu kopējam termiņam (*sk.*

Darba likuma 45. pantu). Tomēr lietā nav materiālu, kas norādītu uz to, ka likumdevējs, ar apstrīdētajām normām nosakot no Darba likuma atšķirīgu regulējumu, būtu vērtējis to atbilstību Eiropas Savienības tiesībām.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ne katrs parlamentārās procedūras pārkāpums ir pietiekams pamats tam, lai uzskatītu, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai parlamentārās procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām par to, ka gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, Saeima būtu pieņēmusi tādu pašu lēmumu [*sk. Satversmes tiesas 1998. gada 13. jūlija sprieduma lietā Nr. 03-04(98) secinājumu daļas 3. punktu*]. Proti, tikai būtisku procesuālo pārkāpumu dēļ tiesību norma var tikt uzskatīta par prettiesisku.

Satversmes tiesa 2019. gada 6. marta spriedumā lietā Nr. 2018-11-01 atzina labas likumdošanas principa pārkāpumu, jo apstrīdētās normas pieņemšanas procedūrā konstatēja vairākus procesuālus pārkāpumus, kas, it īpaši to kopsakarā, bija būtiski. Viens no pārkāpumiem bija tas, ka likumdevējs nebija vērtējis apstrīdēto normu atbilstību Eiropas Savienības tiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.5. punktu*). Izskatāmajā lietā Satversmes tiesa nav konstatējusi citus pārkāpumus apstrīdēto normu pieņemšanas procedūrā. Satversmes tiesa ņem vērā arī to, ka divas no apstrīdētajām normām ir pieņemtas pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā. Tādēļ tas vien, ka likumdevējs nav vērtējis apstrīdēto normu atbilstību Pamatnolīgumā ietvertajiem principiem, nav pamats atzīt tās par neatbilstošām labas likumdošanas principam un Satversmes tiesai ir jānoskaidro, vai apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.

Tātad no apstrīdētajām normām izrietošais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

14. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*). Satversmes 116. pants noteic, ka Satversmes 106. pantā paredzētās tiesības „var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību”.

Ja ir noteikti tiesību ierobežojumi, tad pienākums uzrādīt un pamatot šādu ierobežojumu leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai,

kas izdevusi apstrīdēto aktu, konkrētajā gadījumā – Saeimai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 12. punktu un 2014. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2014-05-01 18. punktu*).

Saeima norāda, ka apstrīdētās normas pieņemtas, lai nodrošinātu akadēmiskā personāla atjaunošanos, kā arī veicinātu mūsdienu līmenim atbilstošu zinātnisko pētniecību vai māksliniecisko jaunradi. Asociētie profesori ne tikai piedaloties personu tiesību uz kvalitatīvu augstāko izglītību īstenošanā, bet arī sagatavojot jaunos zinātniekus, palīdzot studentiem iekļauties pasaules akadēmiskajos procesos un dodot pienesumu attiecīgās nozares attīstībā, kas ir visas sabiedrības labklājības pamatā. Proti, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība.

14.1. Apstrīdētajās normās paredzētais termiņš, uz kādu persona tiek ievēlēta asociētā profesora vai profesora amatā un ar šo personu tiek slēgts darba līgums, ir vērsts uz to, lai nodrošinātu periodisku akadēmiskā personāla atjaunošanos, tādējādi sekmējot zinātniskās pētniecības un mākslinieciskās jaunrades attīstību. Atklāta konkursa uz profesūras amatu mērķis ir izraudzīties visatbilstošāko pretendentu, dodot iespēju arī jaunajiem zinātniekiem pretendēt uz asociētā profesora vai profesora amatu. Noteikumi Nr. 391 paredz nepieciešamās zinātniskās un pedagoģiskās kvalifikācijas kritērijus asociētā profesora un profesora amata pretendentiem. Piemēram, vērtējot zinātnisko kvalifikāciju, tiek ņemtas vērā zinātniskās publikācijas izdevumos, kuri iekļauti Latvijas Zinātnes padomes apstiprinātajā vispārātzīto recenzējamo zinātnisko izdevumu sarakstā, kā arī piedalīšanās starptautiskās zinātniskajās konferencēs Latvijā un ārvalstīs. Turklāt profesūra, veicot pedagoģisko darbu, sagatavo arī jaunos zinātniekus un nodrošina viņiem iespēju iekļauties pasaules akadēmiskajos procesos (*sk. Augstskolu likuma 5. panta piekto daļu*).

Augstākajai izglītībai un zinātnei ne tikai ir būtiska nozīme personības attīstībā un veidošanā, kā arī personiskās labklājības nodrošināšanā, bet tā ir arī neatņemams valsts un visas sabiedrības sekmīgas attīstības priekšnoteikums. Izglītības nozīme valsts un sabiedrības sociālajā attīstībā ir neatsverama, un izglītība ir atzīta par labāko ieguldījumu, kādu vien valsts var veikt [*sk.: Committee on economic, social and cultural rights, General Comment No. 13. Right to Education (Article 13 of the Covenant), para. 1*]. Augstākā izglītība un zinātne ir būtiska indivīda un visas sabiedrības kultūras, ekonomikas un vides ilgtspējīgas attīstības sastāvdaļa (*sk.: World Conference on Higher Education. Higher*

Education in the Twenty-first Century Vision and Action, UNESCO, Paris, 5 – 9 October, 1998). Virzībā uz sabiedrības ilgtspējīgu attīstību būtiska nozīme ir akadēmiskajai brīvībai. Tikai akadēmiskās brīvības apstākļos personai ir iespējams pilnībā izmantot augstākās izglītības un zinātnes sniegtās iespējas (*sk. UNESCO Rekomendācijas preambulu*).

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030. gadam uzsvērts, ka izglītības kvalitāte, pieejamība un saturs visos izglītības līmeņos un vecuma grupās ir Latvijas attīstības iespēja un cilvēkkapitāla vērtības palielināšanās priekšnosacījums (*sk.: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030. gadam, 2010. gada 6. oktobris, 131. punkts*). Zinātnes, tehnoloģijas un inovācijas ir vērstas uz to, lai veicinātu vispārēju labklājību, dzīves kvalitāti un ekonomikas ilgtspēju (*sk.: Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam, 2013. gada 28. decembris, 6. punkts*). Tādējādi valsts labklājības līmenis ir cieši saistīts ar tās ieguldījumiem izglītībā un zinātnē. Satversmes tiesa jau atzinusi, ka pienācīgs izglītības un zinātnes līmenis ir neatņemams katras valsts sekmīgas attīstības priekšnoteikums (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-21-01 secinājumu daļas 3.2. punktu*).

Tātad, ņemot vērā minēto, atzīstams, ka apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība.

14.2. Izglītības likuma 2. pantā noteikts, ka šā likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli.

Augstākā izglītība ir daļa no izglītības sistēmas. Tā ir izglītības pakāpe, kurā pēc vidējās izglītības iegūšanas notiek zinātnē vai mākslā, vai arī zinātnē un mākslā sakņota personības attīstība izraudzītajā akadēmisko vai profesionālo, vai arī akadēmisko un profesionālo studiju virzienā, sagatavošanās zinātniskai vai profesionālai darbībai (*sk. Izglītības likuma 1. panta 2. punktu*). Asociētie profesori un profesori ir arī pedagogi. Pedagoga profesija ir uzskatāma par sabiedriski nozīmīgu profesiju – tā saistīta arī ar nepieciešamību nodrošināt ikvienai personai Satversmes 112. pantā noteiktās tiesības uz izglītību. Augstākās izglītības īstenošanā būtiska nozīme ir kvalificētam akadēmiskajam personālam, visupirms profesūrai. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Satversmes 112. pantā noteiktās ikvienas personas tiesības uz izglītību būtībā nozīmē tiesības uz tādu

izglītību, kas nodrošina Izglītības likuma mērķu sasniegšanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 13.1. un 16.2. punktu*).

Periodiska akadēmiskā personāla atjaunošanās varētu sekmēt arī uz attīstību vērstu studējošo izglītošanu. Līdz ar jaunu zinātnieku ienākšanu profesūrā augstākās izglītības iestādēs ienāk jaunas zinātniskās atziņas un vērtējumi, kas nepieciešami studentiem.

Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir vērsts arī uz to, lai aizsargātu studējošo tiesības, nodrošinot tādu personu piedalīšanos izglītošanas procesā, kurām piemīt atbilstoša zinātniskā un pedagoģiskā kvalifikācija, kā arī spējas. Līdz ar to par apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi ir atzīstama arī citu cilvēku tiesību aizsardzība.

Tātad apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi ir šādi – sabiedrības labklājības aizsardzība un citu cilvēku tiesību aizsardzība.

15. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai jāpārbauda:

1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi;

2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;

3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2006-42-01 11. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 25. punktu*).

16. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, ja ar konkrēto regulējumu šis mērķis tiek sasniegts (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 13. punktu*).

Apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums nodrošina to, ka persona asociētā profesora vai profesora amatu var ieņemt tikai uz noteiktu laiku.

Lai atkārtoti pretendētu uz asociētā profesora vai profesora amatu, personai ir vēlreiz jā piedalās atklātā konkursā uz vakanto amatu. Novērtējot pretendenta atbilstību asociētā profesora vai profesora amatam, tiek ņemta vērā pēdējo sešu gadu laikā iegūtā zinātniskā un pedagoģiskā kvalifikācija, citstarp arī organizatoriskā kompetence, kas raksturo personāla vadības pieredzi un spējas. Augstskolu likumā un Noteikumos Nr. 391 ir ietverti precīzi un konkrēti kritēriji, kuriem atbilstoša persona var tikt atkārtoti ievēlēta asociētā profesora vai profesora amatā.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiek sasniegts, jo asociētā profesora un profesora kvalifikācija un spējas tiek izvērtētas tikai reizi sešos gados – pirms izbeidzas attiecīgās personas ievēlēšanas un darba līguma termiņš. Tādējādi apstrīdētās normas nenodrošinot asociētā profesora un profesora kvalifikācijas un spēju regulāru un kvalitatīvu pārbaudi. Turklāt pašreizējā asociēto profesoru un profesoru ievēlēšanas kārtība pieļaujot to, ka pat tādā gadījumā, ja amata pretendenta kvalifikācija tiek novērtēta kā atbilstoša, viņu var arī atkārtoti neievēlēt, jo vēlēšanas ir aizklātas.

16.1. Asociētā profesora un profesora ievēlēšanas procedūru reglamentē Augstskolu likuma 33. pants. Saskaņā ar šā panta pirmo daļu uz vakantajiem asociēto profesoru vai profesoru amatiem tiek izsludināts atklāts konkurss. Pretendentus asociēto profesoru un profesoru amatos ievēlē attiecīgās nozares profesoru padome. Tās sastāvā ir ne mazāk kā pieci augstskolas attiecīgās nozares vai apakšnozares profesori. Vismaz vienai trešdaļai nozares profesoru padomes locekļu vajag būt nodarbinātiem citā augstskolā (*sk. Augstskolu likuma 33. panta otro daļu un 35. panta pirmo daļu*).

Izvērtējot asociētā profesora vai profesora amata pretendenta darbības atbilstību Noteikumos Nr. 391 ietvertajiem kritērijiem, atbilstoši šo noteikumu 8. punktam katrs nozares profesoru padomes loceklis sniedz vienu no šādiem vērtējumiem: „izcili”, „ļoti labi”, „labi”, „apmierinoši” vai „neapmierinoši”. Pamatojoties uz šiem individuālajiem vērtējumiem, nozares profesoru padome pieņem kopīgo vērtējumu par profesora vai asociētā profesora amata pretendenta zinātnisko un pedagoģisko kvalifikāciju. Pēc iepazīšanās ar dokumentiem un pārrunām ar visiem attiecīgā amata pretendentiem padome balsojot pieņem lēmumu (*sk. Augstskolu likuma 33. panta otro daļu*).

Nedz apstrīdētās normas, nedz arī citas Augstskolu likuma normas un Noteikumi Nr. 391 tieši neparedz, ka balsojumam par personas ievēlēšanu asociētā profesora vai profesora amatā jābūt aizklātam. Tas, ka profesūras vēlēšanas notiek,

nozares profesoru padomei aizklāti balsojot, ir noteikts Augstākās izglītības padomes rekomendācijā par profesoru un asociēto profesoru ievēlēšanas kārtību un par pretendentu kvalifikācijas novērtēšanas kritērijiem. Ņemot vērā šo rekomendāciju, augstskolu senātu apstiprinātajos nolikumos par akadēmiskajiem amatiem paredzēts, ka asociētā profesora un profesora vēlēšanas notiek, aizklāti balsojot (*sk., piemēram, Nolikuma par akadēmiskajiem un administratīvajiem amatiem Latvijas Universitātē 53. punktu un Rīgas Tehniskās universitātes nolikuma par profesoru un asociēto profesoru ievēlēšanas kārtību 4.1. punktu*).

Satversmes tiesa uzskata, ka atklāts nozares profesoru padomes balsojums par pretendenta atbilstību asociētā profesora vai profesora amatam veicinātu caurskatāmību un atklātību lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī stiprinātu pārliecību par atbilstošākā kandidāta izvēli. Apstrīdētās normas pieļauj šādu balsošanas kārtību. Arī Pasaules Bankas ziņojumā par akadēmisko karjeru Latvijā norādīts: lai gan ievēlēšanas procedūra vispār atzīstama par godīgu un pieņemamu akadēmiskā personāla atlases veidu, tomēr nākotnē būtu ieteicams domāt par risinājumiem, kas novērstu iespējamu nenoteiktību atlases procesā. Būtiska nozīme ir arī skaidri definētiem un caurskatāmiem pētniecības darba un citu akadēmisko veikumu vērtēšanas kritērijiem. Kritērijiem, saskaņā ar kuriem tiek veikta atlase uz izsludināto amatu, ir jāatspoguļo struktūrvienības profils un ar šo amatu saistītie uzdevumi. Turklāt šiem kritērijiem jābūt tādiem, kas izvirza prognozējamus un reālistiskus mērķus jaunažiem zinātniekiem, proti, šiem zinātniekiem ir jābūt labi informētiem par to, kādi sasniegumi no viņiem tiks gaidīti, ja viņi izlems turpināt virzību pa akadēmiskās karjeras kāpnēm (*sk. Pasaules Bankas 2018. gada 6. aprīļa ziņojumu „Akadēmiskā karjera Latvijā: Ieteikumi”*).

16.2. Apstrīdētās normas rada tādu situāciju, ka personas zinātniskā un pedagoģiskā kvalifikācija, kā arī organizatoriskā kompetence tiek vērtēta reizi sešos gados, proti, tad, ja persona vēlas atkārtoti pretendēt uz asociētā profesora vai profesora amatu.

Saeima, kā arī pieaicinātās personas tiesībsargs un Izglītības un zinātnes ministrija norāda, ka izraudzītais sešu gadu periods ir atbilstošs un pamatots, jo saskaņā ar Noteikumiem Nr. 391 tiek vērtēti arī tādi kritēriji, kuru izpildei nepieciešams ilgāks laika posms (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 23.–24., 47. un 78. lp.*).

Vērtējot asociētā profesora vai profesora amata pretendenta zinātnisko un pedagoģisko kvalifikāciju saskaņā ar Noteikumiem Nr. 391, tiek ņemti vērā tādi

kritēriji kā, piemēram, zinātniskās publikācijas, piedalīšanās starptautiskās zinātniskajās konferencēs, doktora un maģistra darba izstrādes vadība, studiju programmu izstrāde. Zinātniskais un pētniecības darbs ir pastāvīgs un nepārtraukts process, kura progress atkarīgs citstarp no infrastruktūras un resursu pieejamības, kā arī profesūras kvalifikācijas. Turklāt zinātnes attīstība ir iespējama tikai akadēmiskās brīvības ietvaros, ko raksturo pastāvīgs dialogs ar konkrētajā nozarē strādājošiem kolēģiem Latvijā un ārpus Latvijas. Satversmes tiesa piekrīt, ka likumdevēja izvēlētais līdzeklis – personas zinātniskās un pedagoģiskās kvalifikācijas, kā arī organizatoriskās kompetences izvērtēšana reizi sešos gados – varētu būt atbilstošs, jo ļauj pārliecināties par personas atbilstību profesora vai asociētā profesora amatam. Biežāka asociēto profesoru un profesoru kvalifikācijas novērtēšana varētu apdraudēt akadēmisko brīvību.

Līdz ar to likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai.

17. Pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk.

Tomēr saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*).

17.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi var sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, varētu izveidot tādu sistēmu, lai akadēmiskajam personālam nebūtu nepieciešams iziet atkārtotu ievēlēšanas procedūru, bet atbilstība amatam tiktu nodrošināta ar regulāru pārbaudi palīdzību. Līdz ar to personai pēc ievēlēšanas amatā būtu tiesības to saglabāt neierobežotu laiku, ciktāl tās kvalifikācija un spējas ir atbilstošas. Personas kvalifikācijas un spēju pārbaudes kritēriji jau esot ietverti Noteikumos Nr. 391.

Turpretim Saeima norāda, ka ar šo Pieteikuma iesniedzēja norādīto līdzekli pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi nevar sasniegt tādā pašā kvalitātē. Iespēju izraudzīties atbilstošāko kandidātu nodrošinot atklāts konkurss. Ja nebūtu atklāta konkursa, mazinātos vidējā akadēmiskā personāla iespējas pretendēt uz augstāku akadēmisko amatu.

Satversmes tiesa 2003. gada 20. maija spriedumā lietā Nr. 2002-21-01 ir atzinusi, ka par galveno kritēriju tam, lai personas varētu pretendēt uz akadēmiskajiem amatiem, jābūt nevis šo personu vecumam, bet gan spējām un kvalifikācijai. Ar šo spriedumu Augstskolu likuma 27. panta ceturtais daļas pirmais teikums un 28. panta otrās daļas vārdi „vai uz laiku līdz 65 gadu vecuma sasniegšanai” un likuma „Par zinātnisko darbību” 29. panta piektās daļas pirmais teikums, kas ierobežoja personas tiesības veikt akadēmisko darbu pēc 65 gadu vecuma sasniegšanas, tika atzīti par neatbilstošiem Satversmes 106. pantam (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-21-01 secinājumu daļas 3.3. punktu un nolēmumu daļu*). Tādējādi Latvijā akadēmiskajam personālam vairs nav noteikts obligātās pensionēšanās vecums.

Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības dalībvalstu 1980. gadā izveidotā tīkla „Eurydice” – kura mērķis citstarp ir veidot analītiskus pārskatus par Eiropas valstu izglītības sistēmām – pētnieku ziņojumā norādīts, ka 2015. gadā par 65 gadiem vecāka akadēmiskā personāla īpatsvars Latvijā četras reizes pārsniedza Eiropas Savienības vidējo rādītāju. Lai gan pēc 2003. gada ir būtiski palielinājies jauno zinātņu doktoru skaits, tomēr vecuma grupā no 35 līdz 49 gadiem akadēmiskā personāla īpatsvars Latvijā ir viens no zemākajiem Eiropas Savienībā. Tas, iespējams, liecina par grūtībām, kas saistītas ar akadēmiskā personāla paaudžu maiņu (*sk.: European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. Augstākās izglītības modernizācija Eiropā: akadēmiskais personāls, 2017. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 17. lpp un Centrālās statistikas pārvaldes informatīvo pārskatu „Zinātņu doktori 2015. gadā”*). Augstākās izglītības padome norāda, ka akadēmiskā personāla „novecošanas” problēma ir vistiešākajā veidā saistīta ar jauno zinātnieku integrēšanas augstskolās problemātiku (*sk.: Pārskats par augstākās izglītības studiju programmu izvērtēšanas rezultātiem un priekšlikumi turpmākai studiju programmu, sagrupētu studiju virzienos, pilnveidei, uzlabošanai, attīstīšanai, konsolidācijai, slēgšanai, resursu efektīvai izmantošanai un finansēšanai no valsts budžeta līdzekļiem, 2. pielikums. Jauno zinātnieku integrācija augstskolās. Augstākās izglītības padome, Rīga, 2013*). Arī pieaicinātā persona Izglītības un zinātnes ministrija, raksturojot Latvijas augstākās izglītības sistēmu, atzīst, ka ir vērojama akadēmiskā personāla „novecošanās” (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 70. lp.*). Tādējādi kopš Satversmes tiesas 2003. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-21-01 pasludināšanas ir mainījušies apstākļi, kas varētu būt par pamatu tam, lai

likumdevējs pārskatītu regulējumu attiecībā uz pensionēšanās vecuma noteikšanu akadēmiskajam personālam.

Pašreiz spēkā esošā regulējuma ietvaros tādā gadījumā, ja pēc personas ievēlēšanas amatā tās atbilstība šim amatam tiktu nodrošināta vienīgi ar regulāru pārbaužu palīdzību, vēl vairāk samazinātos vidējā akadēmiskā personāla iespējas pretendēt uz vakantajiem profesūras amatiem. Periodisks atklāts konkurss uz asociētā profesora amatu un profesora amatu nodrošina nepieciešamo konkurenci, ļaujot arī vidējam akadēmiskajam personālam pretendēt uz augstāku akadēmisko amatu. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka augstākās izglītības un zinātnes attīstības nolūkos nepieciešams nodrošināt jaunākās paaudzes zinātniekiem iespēju pretendēt uz akadēmiskajiem amatiem (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-21-01 secinājumu daļas 3.3. punktu*). Turklāt pieteikumā minētās regulārās pārbaudes, kuras, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, varētu tikt veiktas jebkurā brīdī, būtu pretrunā ar akadēmisko brīvību. Līdz ar to norādīto līdzekli nevar atzīt par tādu, ar kuru apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma leģitīmais mērķis būtu sasniedzams vismaz tādā pašā kvalitātē.

17.2. Par vēl vienu saudzējošāku līdzekli, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, varētu atzīt tādu sistēmu, ka personas atbilstība amatam tiek pārbaudīta tikai tad, ja tiek saņemtas sūdzības par tās profesionālo darbību. Tas vien, ka persona jau vienreiz ir ievēlēta un strādā akadēmiskajā amatā, liecinot par šīs personas atbilstību amatam un pēc būtības neprasot papildu pierādījumus. Ja personai nepiemīt attiecīgā amata pildīšanai nepieciešamās spējas un kvalifikācija, tad šādu personu varot no darba atlaist Darba likumā paredzētajos gadījumos.

Savukārt Saeima uzskata, ka ar šo līdzekli nav iespējams sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi. Ja nav sūdzību par akadēmiskā personāla darbību, tas vien vēl neliecinot par attiecīgo personu profesionālo kvalifikāciju vai darbības kvalitāti, kā arī nenodrošinot nepieciešamo periodisko kontroli pār to zinātnisko darbību. Arī Darba likuma 101. panta pirmajā daļā ietvertie darba līguma izbeigšanas pamati nevarot nodrošināt to, ka asociētā profesora amatā strādā izcilākie savas jomas speciālisti un zinātnieki.

Darba likuma 101. panta pirmā daļa piešķir darba devējam tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu darbiniekam, pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā, minētā likuma 1.–11. punktā minētajos gadījumos, tostarp arī tad, ja darbiniekam nav pietiekamu nolīgta darba veikšanai nepieciešamo profesionālo spēju. Darba devējam ir

jāpamato uzteikums, norādot uz apstākļiem, kas ir tā pamatā (*sk. Darba likuma 102. pantu*).

Darba līguma uzteikums jebkurā no Darba likuma 101. panta pirmajā daļā minētajiem gadījumiem nav pielīdzināms periodiskai personas kvalifikācijas pārbaudei atbilstoši Noteikumos Nr. 391 ietvertajiem kritērijiem, kas ļauj pārliecināties gan par personas zinātnisko, gan pedagoģisko kvalifikāciju. Tādēļ Darba likuma 101. panta pirmajā daļā ietvertie darba līguma uzteikšanas pamati paši par sevi ne vienmēr var nodrošināt to, ka asociētā profesora vai profesora amata pienākumus veic persona, kurai ir atbilstoša zinātniskā un pedagoģiskā kvalifikācija. Savukārt sūdzības par profesūras darbu vēl neliecina par to, ka attiecīgajām personām trūktu konkrētā amata ieņemšanai nepieciešamo spēju un kvalifikācijas. Līdz ar to jāsecina, ka apstrīdētajās normās noteiktā ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts, ja darba līgumus ar asociētajiem profesoriem un profesoriem slēgtu uz nenoteiktu laiku un vienīgais veids, kā tiktu nodrošinātas, lai attiecīgos amatus ieņem personas ar atbilstošu kvalifikāciju, būtu pārbaude pēc sūdzības saņemšanas vai darba līguma uzteikums.

Tātad nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi būtu iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē.

18. Izvērtējot apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma atbilstību leģitīmajam mērķim, jāpārliecinās par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 15. punktu un 2016. gada 16. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-18-01 18. punktu*).

Konkrētajā gadījumā likumdevēja uzdevums ir samērīgi līdzsvarot nepieciešamību nodrošināt personas tiesības saglabāt esošo nodarbošanos profesūrā, kuru raksturo akadēmiskā brīvība, ar apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem atbilstošajām tiesībām un interesēm, tostarp nepieciešamību nodrošināt nepārtrauktu augstākās izglītības un zinātnes attīstību, kas ir priekšnoteikums sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai, kā arī studējošo tiesībām uz augstāko izglītību.

Apstrīdētās normas paredz no Darba likuma atšķirīgu regulējumu un pieļauj to, ka ar asociētajiem profesoriem un profesoriem tiek slēgti secīgi darba līgumi uz nenoteiktu laiku. Tādēļ, lai pārliecinātos par to, ka likumdevējs ir pienācīgi

līdzsvarojis šīs dažādās intereses, Satversmes tiesai visupirms nepieciešams noskaidrot, vai atbilstoši Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punktam ir nodrošināta aizsardzība pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgas izmantošanas iespējamību.

19. Tas, vai no apstrīdētajām normām izrietošais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs, citstarp ir atkarīgs no Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punkta interpretācijas. Tādēļ visupirms nepieciešams noskaidrot, kāds saturs ir ietverts minētajā Eiropas Savienības tiesību normā.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pants noteic, ka Eiropas Savienības Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par Eiropas Savienības līgumu interpretāciju un Eiropas Savienības tiesību aktu spēkā esību un interpretāciju. Ja jautājums sakarā ar to radies kādas dalībvalsts tiesā ierosinātā lietā un šī tiesa uzskata, ka tai sprieduma taisīšanai vajadzīgs Eiropas Savienības Tiesas nolēmums šajā jautājumā, tad šī tiesa var lūgt, lai Eiropas Savienības Tiesa sniedz šādu nolēmumu. Ja šāds jautājums radies lietā, ko izskata dalībvalsts tiesa, kuras lēmumi saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem nav pārsūdzami, tad šai tiesai jāvēršas Eiropas Savienības Tiesā. Satversmes tiesas nolēmumi nav pārsūdzami, tāpēc gadījumos, kad lietas iznākums ir atkarīgs no Eiropas Savienības tiesību aktu interpretācijas, Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai attiecīgajos tiesību aktos noteiktais ir pietiekami skaidrs, bet, ja attiecīgās normas nav pietiekami skaidras, – vai šo jautājumu jau iepriekš ir izskaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 14. punktu*).

Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punkta uzdevums ir, paredzot zināmu skaitu minimālo aizsardzības noteikumu darbinieku situācijas nedrošības novēršanai, īstenot vienu no Pamatnolīguma mērķiem, proti, ierobežot secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu vai darba attiecību izmantošanu tādā veidā, kas, iespējams, uzskatāms par ļaunprātīgas izmantošanas līdzekli, jo kaitē darba ņēmējiem (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2006. gada 4. jūlija sprieduma lietā C-212/04 „Konstantinos Adeneler u.c.”, ECLI:EU:C:2006:443, 63. punktu un 2018. gada 7. marta sprieduma lietā C-494/16 „Giuseppa Santoro”, ECLI:EU:C:2018:166, 25. punktu*). Darba stabilitāte tiek uzskatīta par būtisku apstākli darba ņēmēju aizsardzības aspektā. Uz noteiktu laiku noslēgtie darba līgumi gan darba devēju, gan darba ņēmēju vajadzībām var atbilst tikai noteiktos apstākļos (*sk. Eiropas*

Savienības Tiesas 2016. gada 14. septembra sprieduma lietā C-16/15, „María Elena Pérez López”, ECLI:EU:C:2016:679, 27. punktu).

Tātad, ja tiesību sistēmā vēl nav ieviesti līdzvērtīgi tiesiski pasākumi, dalībvalstīm ir pienākums ieviest vienu vai vairākus Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punktā noteiktos pasākumus, kuru mērķis ir novērst secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, proti, pienākums normatīvajos aktos paredzēt objektīvus iemeslus, kas attaisno šādu līgumu atjaunošanu, maksimālo šādu līgumu kopējo termiņu vai pieļaujamo šādu līgumu atjaunojumu skaitu. Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punktā dalībvalstīm ir izvirzīts vispārīgs mērķis novērst secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, bet šā mērķa sasniegšanas līdzekļu izvēle ir atstāta pašu dalībvalstu ziņā (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 7. marta sprieduma lietā C-494/16 „Giuseppa Santoro”, ECLI:EU:C:2018:166, 28. punktu).*

Eiropas Savienības Tiesa arī norādījusi, ka Pamatnolīguma ieviešanas kontekstā dalībvalstīm ir iespēja – ciktāl tas objektīvi attaisnojams – ņemt vērā attiecīgo darbības nozaru un/vai darba ņēmēju kategoriju īpašās vajadzības. Uz objektīviem iemesliem balstīta līguma slēgšana uz noteiktu laiku ir veids, kā var tikt novērsta ļaunprātīga rīcība. Interpretējot Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punkta „a” apakšpunktā ietverto jēdzienu „objektīvi iemesli”, Eiropas Savienības Tiesa norādījusi, ka tie ir precīzi un konkrēti apstākļi, kuri raksturo noteiktu darbību un līdz ar to konkrētajā kontekstā var attaisnot secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu izmantošanu. Šie apstākļi it sevišķi var būt saistīti ar to uzdevumu īpašo raksturu un pazīmēm, kuru izpildes labad līgumi uz noteiktu laiku tiek slēgti, vai – attiecīgos gadījumos – ar to likumīgo sociālās politikas mērķi, kuru dalībvalsts grib sasniegt. Savukārt tādi valsts likuma noteikumi vai reglamentējošas tiesību normas, ar ko tikai vispārīgi un abstrakti tiek atļauta secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu izmantošana, Pamatlīguma prasībām neatbilst. Proti, šāda tīri formāla rakstura normas neļauj atvasināt objektīvus un pārskatāmus kritērijus, pēc kuriem varētu pārbaudīt, vai tiešām uz noteiktu laiku noslēgtu līgumu atjaunošana patiesi ir vajadzīga un piemērota izvirzītā mērķa sasniegšanai (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 26. novembra sprieduma apvienotajās lietās C-22/13, no C-61/13 līdz C-63/13 un C-418/13 „Raffaella Mascolo u.c.”, ECLI:EU:C:2014:2401, 70., 86. un 88. punktu).*

Eiropas Savienības Tiesa jau ir interpretējusi Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punktu saistībā ar dalībvalsts regulējumu, kas paredzēja, ka ar asociētajiem

pasniedzējiem tiek slēgti secīgi darba līgumi uz noteiktu laiku. Eiropas Savienības Tiesa secināja, ka Pamatlīguma 5. klauzula ir interpretējama tādējādi, ka ar to nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, ar kuru universitātēm ir atļauts ar asociētajiem pasniedzējiem uz noteiktu laiku noslēgtos darba līgumus atjaunot, neparedzot nekādus ierobežojumus attiecībā uz šo līgumu maksimālo kopējo termiņu un atjaunojumu skaitu, ja vien šādus līgumus attaisno objektīvs iemesls šīs klauzulas 1. punkta „a” apakšpunkta izpratnē. Tomēr nacionālajai tiesai jāpārlicinās par to, ka uz noteiktu laiku noslēgto darba līgumu atjaunošana faktiski ir nepieciešama pagaidu vajadzību apmierināšanai un tie netiek izmantoti tādēļ, lai faktiski apmierinātu pastāvīgas un ilgstošas vajadzības saistībā ar pasniedzēju pieņemšanu darbā. Uz noteiktu laiku slēgtu darba līgumu vai darba attiecību atjaunošana nolūkā apmierināt nevis pagaidu, bet – tieši pretēji – pastāvīgas un ilgstošas vajadzības Pamatlīguma 5. klauzulas 1. punkta „a” apakšpunkta izpratnē nav attaisnojama (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 13. marta sprieduma lietā C-190/13 „Antonio Márquez Samohano”, ECLI:EU:C:2014:146, 55. un 60. punktu*). Lai arī šīs lietas faktiskie apstākļi ir atšķirīgi, minētais Eiropas Savienības Tiesas spriedums atklāj principus, kas dalībvalstij jāievēro, paredzot regulējumu attiecībā uz noteiktu laiku noslēgtiem darba līgumiem.

Līdz ar to Satversmes tiesa secina, ka Pamatlīguma 5. klauzulas 1. punkta saturs ir izskaidrots un tai nav pienākuma vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

20. Tā kā Pamatlīguma 5. klauzulas 1. punkta saturs ir izskaidrots, kā jau tika norādīts šā sprieduma 18. punktā, Satversmes tiesai jāpārlicinās par to, vai likumdevējs ir pienācīgi līdzsvarojis sabiedrības un profesūras intereses, nodrošinot asociētajiem profesoriem un profesoriem aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu.

Attiecībā uz darba līgumiem, kas tiek slēgti ar asociētajiem profesoriem un profesoriem, likumdevējs tiesību sistēmā nav ieviesis Pamatlīguma 5. klauzulas 1. punkta „b” un „c” apakšpunktā noteiktos pasākumus. Proti, tiesību normās nav noteikts pieļaujama šādu darba līgumu atjaunojumu skaits. Tāpat saskaņā ar apstrīdēto Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu asociētajiem profesoriem un profesoriem nav piemērojama Darba likuma 45. panta pirmā daļa, kura noteic: „Uz noteiktu laiku noslēgta darba līguma termiņš nevar būt ilgāks par pieciem gadiem (ieskaitot termiņa pagarinājumus), ja citā likumā nav noteikts cits darba līguma

terminš. Par darba līguma termiņa pagarināšanu uzskatāma arī jauna darba līguma noslēgšana ar to pašu darba devēju, ja laikposmā no iepriekšējā darba līguma noslēgšanas dienas līdz jaunā darba līguma noslēgšanas dienai tiesiskās attiecības nav bijušas pārtrauktas ilgāk par 60 dienām pēc kārtas.” Tātad attiecībā uz asociētajiem profesoriem un profesoriem nav noteikts arī maksimālais secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu kopējais termiņš.

Tādējādi Satversmes tiesai jāpārbauda, vai pastāv objektīvi apstākļi, kas attaisno to, ka ar asociētajiem profesoriem un profesoriem tiek slēgti secīgi darba līgumi uz noteiktu laiku. Eiropas Savienības Tiesas praksē atzīts, ka uz objektīviem iemesliem balstīta līguma slēgšana uz noteiktu laiku arī ir veids, kā var tikt novērsta ļaunprātīga rīcība (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 26. novembra sprieduma apvienotajās lietās C-22/13, no C-61/13 līdz C-63/13 un C-418/13 „Raffaella Mascolo u.c.”, ECLI:EU:C:2014:2401, 86. punktu*). Tātad objektīvu iemeslu esība pati par sevi nozīmē to, ka ir nodrošināta aizsardzība pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu. Ja šādu secīgu darba līgumu slēgšanu ar darbinieku neattaisno objektīvi iemesli, tad valstij ir pienākums ieviest kādu no Pamatnolīgumā noteiktajiem pasākumiem vai citu līdzvērtīgu pasākumu, kas nodrošinātu nepieciešamo aizsardzību.

Lai pārliecinātos par objektīvu iemeslu esību, Satversmes tiesai jānoskaidro, vai:

1) pastāv reāla un patiesa nepieciešamība slēgt secīgus darba līgumus uz noteiktu laiku un vai šis līdzeklis ir piemērots un nepieciešams minētā mērķa sasniegšanai;

2) darba līgumi ar profesūru tiek slēgti pagaidu vajadzību apmierināšanai.

20.1. Eiropas Savienības Tiesa lietā par secīgiem uz noteiktu laiku noslēgtiem darba līgumiem atzinusi, ka šādu līgumu slēgšanu var attaisnot nepieciešamība uz noteiktu laiku uzticēt speciālistiem ar atzītu kompetenci, kuri veic profesionālo darbību arī ārpus universitātes, specifisku ar pasniegšanu saistītu pienākumu pildīšanu, lai tie savās zināšanās un profesionālajā pieredzē dalītos ar universitāti. Šādi uz laiku noslēgti līgumi šķiet piemēroti attiecīgā mērķa sasniegšanai (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 13. marta sprieduma lietā C-190/13 „Antonio Márquez Samohano”, ECLI:EU:C:2014:146, 48. un 50. punktu*).

Ja reiz Satversmes tiesa jau ir secinājusi, ka apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis, ierobežojums ir piemērots un nepieciešams tā leģitīmā mērķa sasniegšanai, tas varētu liecināt par to, ka pastāv

reāla un patiesa nepieciešamība slēgt ar profesūru secīgus darba līgumus uz noteiktu laiku un šis līdzeklis ir piemērots un nepieciešams minētā mērķa sasniegšanai.

20.2. Taču, lai pārliecinātos par to, ka pastāv objektīvi iemesli, kas attaisno secīgu darba līgumu slēgšanu uz noteiktu laiku, Satversmes tiesai vēl jāpārbauda arī tas, kādam nolūkam šādi līgumi tiek slēgti.

Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu vai darba attiecību atjaunošana, lai apmierinātu tādas vajadzības, kurām faktiski ir nevis pagaidu, bet – tieši pretēji – pastāvīgs un ilgstošs raksturs, Pamatlīguma 5. klauzulas 1. punkta „a” apakšpunkta izpratnē nav attaisnojama. Tas būtu tieši pretēji premisai, ar kuru pamatots Pamatlīgums, proti, tam, ka uz nenoteiktu laiku noslēgtie darba līgumi ir vispārējā nodarbinātības attiecību forma, bet uz noteiktu laiku noslēgti darba līgumi – nodarbinātības iezīme noteiktos sektoros vai attiecībā uz noteiktām specialitātēm un darbības sfērām (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2012. gada 26. janvāra sprieduma lietā C-586/10 „Bianca Küçük”, ECLI:EU:C:2012:39, 34. un 39. punktu*). Tātad tikai darba devēja pagaidu vajadzības var būt objektīvs iemesls, kas attaisno secīgu darba līgumu slēgšanu uz noteiktu laiku.

Profesūras uzdevums ir īstenot akadēmiskās un profesionālās studiju programmas, kā arī nodarboties ar zinātnei, pētniecību un māksliniecisko jaunradi. Satversmes tiesa jau atzinusi, ka zinātniskais un pētniecības darbs ir pastāvīgs, nepārtraukts process un neatņemama ikvienas augstskolas darba sastāvdaļa. Satversmes tiesa nav guvusi apstiprinājumu tam, ka visi darba līgumi ar asociētajiem profesoriem un profesoriem tiek slēgti, lai apmierinātu pagaidu vajadzības. Ikvienai augstākās izglītības iestādei ir pastāvīga un ilgstoša nepieciešamība pēc profesūras. Tātad secīgi darba līgumi uz noteiktu laiku ar asociētajiem profesoriem un profesoriem faktiski tiek slēgti tādēļ, lai apmierinātu pastāvīgas un ilgstošas vajadzības saistībā ar profesūras nodarbinātību.

Ja secīgi darba līgumi uz noteiktu laiku tiek slēgti, lai apmierinātu pastāvīgas un ilgstošas vajadzības saistībā ar darbinieka nodarbinātību, tad dalībvalstij ir pienākums ieviest kādu no Pamatlīguma 5. klauzulas 1. punkta „b” vai „c” apakšpunktā ietvertajiem pasākumiem vai arī citu līdzvērtīgu vai darbiniekiem labvēlīgāku pasākumu, kas nodrošinātu viņiem aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu. Tā kā secīgi darba līgumi uz noteiktu laiku ar profesūru tiek slēgti pastāvīgu un ilgstošu vajadzību apmierināšanai, likumdevējam ir pienākums nodrošināt darbiniekiem

nepieciešamo aizsardzību. Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi: lai gan Pamat nolīgumā dalībvalstīm nav noteikts pienākums uz noteiktu laiku noslēgtos līgumus pārveidot par līgumiem, kas noslēgti uz nenoteiktu laiku, tomēr valstij ir jāievieš pasākumi darbinieku aizsardzībai pret nedrošību, kas saistīta ar secīgiem uz noteiktu laiku noslēgtiem darba līgumiem (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2006. gada 4. jūlija sprieduma lietā C-212/04 „Konstantinos Adeneler u.c.”*, *ECLI:EU:C:2006:443*, 63. punktu un *2014. gada 26. novembra sprieduma apvienotajās lietās C-22/13, no C-61/13 līdz C-63/13 un C-418/13 „Raffaella Mascolo u.c.”*, *ECLI:EU:C:2014:2401*, 80. punktu).

20.3. Saskaņā ar apstrīdētajām normām persona asociētā profesora vai profesora amatā var strādāt tikai noteiktu laiku, tas ir, sešus gadus. Šāds pamattiesību ierobežojums varētu tikt atzīts par samērīgu ar leģitīmo mērķi, ja vien normatīvajos aktos būtu paredzēts mehānisms, kas nodrošinātu darbinieka aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, piemēram, būtu noteikts maksimālais secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu kopējais termiņš vai atjaunojumu skaits un paredzēts, ka pēc zināma perioda darba līgums uz noteiktu laiku var tikt pārveidots par darba līgumu uz nenoteiktu laiku. No vairākkārtējiem secīgiem uz noteiktu laiku noslēgtiem darba līgumiem izriet nestabilitāte nodarbinātības jomā, proti, tas personai var raisīt nedrošību par savu turpmāko nodarbinātību. Augstskolu likumā nav paredzēti nekādi pasākumi šīs nestabilitātes novēršanai, lai gan varētu tikt paredzēta, piemēram, tāda iespēja, ka konkrētu nosacījumu izpildes gadījumā darba līgums uz noteiktu laiku tiks pārveidots par darba līgumu uz nenoteiktu laiku. Ņemot vērā iepriekš minēto, nevar atzīt, ka likumdevējs būtu pienācīgi līdzsvarojis visas sabiedrības un asociētā profesora vai profesora amatā strādājošo intereses.

Tādējādi ierobežojums neatbilst samērīguma principam un līdz ar to apstrīdētās normas, ciktāl tās nenodrošina aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

21. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 32. panta trešajai daļai tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Minētā Satversmes tiesas likuma norma Satversmes tiesai piešķir plašu rīcības brīvību izlemt, no kura

brīža spēku zaudē tāda norma, kas atzīta par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Līdz ar to Satversmes tiesai ir jāapsver, no kura brīža apstrīdētās normas, ciktāl tās nenodrošina aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, ir atzīstamas par spēkā neesošām.

21.1. Satversmes tiesa ņem vērā, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums sekmē nepārtrauktu augstākās izglītības un zinātnes attīstību, kas ir priekšnoteikums sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai, kā arī studējošo tiesību uz augstāko izglītību nodrošināšanu, kas ir visas sabiedrības interesēs. Tādēļ apstrīdētās normas, ciktāl tās nenodrošina aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, atzīstamas par spēkā neesošām nevis no to pieņemšanas brīža vai kāda cita brīža pagātnē, bet gan no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas.

Satversmes tiesa norāda, ka likumdevējam, ņemot vērā valsts specifiskos apstākļus, kas ietekmē profesūras nodarbinātību, ir jānodrošina apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, ieviešot tiesību sistēmā pasākumus, kas nodrošinātu aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu. Satversmes tiesa nevar aizstāt likumdevēja rīcības brīvību ar savu viedokli par to, kā tieši būtu nodrošināma nepieciešamā aizsardzība (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 20. punktu un 2012. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2011-17-03 16. punktu*). Tomēr Satversmes tiesai, izmantojot tai Satversmes tiesas likuma 32. panta trešajā daļā piešķirtās tiesības, iespēju robežās ir jāgādā arī par to, lai situācija, kāda varētu veidoties no brīža, kad apstrīdētā norma tiek atzīta par spēkā neesošu, līdz brīdim, kad likumdevējs tās vietā pieņems jaunu tiesisko regulējumu, neradītu personām Satversmē garantēto pamattiesību aizskārumu, kā arī nenodarītu būtisku kaitējumu valsts vai sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 25. punktu un 2013. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. 2012-09-01 16.1. punktu*). Izskatāmajā gadījumā ir nepieciešams aizsargāt to personu pamattiesības, ar kurām tiks slēgti secīgi darba līgumi par asociētā profesora vai profesora pienākumu pildīšanu uz noteiktu laiku, līdz brīdim, kad likumdevējs pieņems Satversmei atbilstošu tiesisko regulējumu, kas nodrošinās aizsardzību pret šādu līgumu ļaunprātīgas izmantošanas risku. Satversmes tiesa vērš uzmanību uz to, ka līdz jauna tiesiskā regulējuma pieņemšanai attiecīgo personu tiesības saglabāt esošo nodarbošanos

vērtējamas, tieši piemērojot Satversmes 106. panta pirmo teikumu un šajā spriedumā ietvertās atziņas.

21.2. Izskatāmā lieta ir ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Satversmes tiesas uzdevums ir pēc iespējas novērst personas pamattiesību aizskārumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 25. punktu*).

Piemērojot apstrīdēto Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu un 30. panta ceturto daļu, Pieteikuma iesniedzējs atkārtoti uz sešiem gadiem ievēlēts asociētā profesora amatā un ar viņu 2018. gada 24. janvārī noslēgts darba līgums uz sešiem gadiem (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 29.–39. lp.*). Ja Satversmes tiesa lemtu, ka apstrīdētās normas attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju atzīstamas par spēkā neesošām no viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, tad ar viņu noslēgtais darba līgums uz noteiktu laiku tiktu pārveidots par darba līgumu uz nenoteiktu laiku. Tomēr tas, ar kādiem nosacījumiem var tikt veikta šāda līgumu pārveide, ir jāizlemj likumdevējam. Tieši likumdevēja pienākums ir noteikt, kā vislabāk tiks aizsargātas darbinieka tiesības, tādēļ apstrīdētās normas nevar atzīt par spēkā neesošām no Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Augstskolu likuma 27. panta piekto daļu attiecībā uz asociētajiem profesoriem un profesoriem, 28. panta otro daļu un 30. panta ceturto daļu, ciktāl tās nenodrošina aizsardzību pret secīgu uz noteiktu laiku noslēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemele